

KRONOBERG 2030 - 2050

TRENDANALYS OCH FRAMTIDSBILDER

Ett underlag till en Regional Utvecklingsstrategi för Region Kronoberg

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Framtiden börjar idag!	4
3. Detta är Kronoberg	6
4. Region Kronobergs mål och utmaningar	8
5. Globala megatrender och deras betydelse för Kronoberg	11
En ny global ordning växer fram	12
Allt hänger ihop.....	15
Världen blir varmare	18
Vi behöver mer och annan energi.....	21
Vi blir fler och fler blir äldre	24
Staden är normen men livet på landet lockar.....	27
Individualisering och polarisering ökar	29
Kampen om kompetensen ökar och synen på jobbet förändras	31
6. Tre framtidsbilder för Kronobergs län	33
Introduktion	33
Gemensamma förutsättningar för de tre framtidsbilderna	33
Tre framtidsbilder – tre logiker	34
En stor stark	35
Små land.....	39
Kronobergs kommun.....	43
7. Vägar framåt.....	47
9. Metodik	49

Bilagor:

Bilaga 1. Källförteckning

1. Inledning

Denna rapport ger en översikt av viktiga omvärldstrender och skisserar tre framtidsbilder för Kronobergs län. Syftet är att bidra med energi och tankar i samtalet om hur länet vill och kan utvecklas. Här lyfts frågor som regionen, kommunerna och andra utvecklingsaktörer kan komma att ställas inför och behöver hantera under de kommande 30 åren.

Ser vi faktorer som länet kan dra fördel av för sin utveckling? Uppstår nya hot som länet behöver förbereda sig på att hantera? Vilka olika framtider kan vi föreställa oss inom ramen för vad vi vet (och inte vet) och vad de kan komma att betyda för länet? Finns det samband som bör utforskas vidare? Rapporten syftar inte till att svara på dessa frågor, men förhoppningsvis vidgar den världsbilden på ett sätt som stärker länets aktörers gemensamma förmåga att se, prioritera och koordinera insatser för en positiv och hållbar utveckling av Kronoberg.

I rapportens trendanalys utgår vi från den så kallade PESTEL-modellen för att identifiera och sortera trender. Fokus ligger på globala megatrender. Såvida inte något väldigt oförutsett inträffar så är trenderna pågående och långsiktiga utvecklingsspår som bedöms fortsätta i mer eller mindre oförminskad takt under de kommande 10 – 30 åren. Oavsett vilka framtidsbilder vi tecknar för Kronobergs län så kommer de redovisade trenderna att vara en del av dem.

Många trender fungerar som katalysatorer för andra trender. Beslut kan också fungera som katalysatorer som påverkar trenderna. Exempel på sådana beslut är internationella överenskommelser eller nationella beslut kring energimarknaden eller klimatomställningen. Dessa katalysatorer kan skynda på eller sakta ned hastigheten för en megatrend.

Enskilda, större händers långsiktiga betydelse tenderar att överskattas men kan inte helt uteslutas. Historien visar att sådana händelser kan få stort genomslag för utvecklingen. Exempel på sådana händelser är Covid-pandemin eller Rysslands anfall på Ukraina. Sådana händelser kan till exempel leda till politiska beslut som påverkar i vilken grad och på vilket sätt utvecklingen förändrar riktning.

Morgondagen är i många avseenden en konsekvens av idag. Många ledtrådar till hur framtiden kommer att se ut kan vi därför skönja i nuet. Men de ger oss inte hela bilden. Framtiden är inte förutbestämd och det finns flera möjliga framtider. Tillsammans bildar trenderna en fond av faktorer mot vilken de tre framtidsbilderna för länet skisseras i rapporten. Hur Kronoberg kommer att se sig år 2030 eller 2050 beror i stor utsträckning på i vilken grad länet och dess utvecklingsaktörer agerar eller avstår från att agera. För trots att framtiden innehåller en hög grad av osäkerhet så går den att påverka.

Rapporten har tagits fram av Sweco under år 2022 i en process där Region Kronoberg och en lång rad andra utvecklingsaktörer i länet bidragit med värdefulla inspel och tankar.

December 2022

Ulf Johansson

Sweco Sverige

2. Framtiden börjar idag!

De vägval vi gör idag bestämmer i stor utsträckning hur väl vi kommer att klara morgondagens utmaningar och ta tillvara dess möjligheter. Världen förändras snabbt och den är mer komplex och sammanvävd än någonsin tidigare. I en uppkopplad och integrerad värld finns inte svaren och lösningarna till de stora utmaningarna eller innovationerna bara på hemmaplan eller i en enskild sektors stuprör. Därför krävs en stor förståelse för hur långsiktiga trender och olika samhällssektorer är sammankopplade och hur de påverkar våra egna förutsättningar – oavsett om ”vi” är en individ, en kommun, en region, ett land eller ett företag.

Trots att det är mer nödvändigt och brådskande än någonsin så är det ofta förvånansvärt svårt att utveckla den gemensamma förändringskultur som krävs för att proaktivt bidra till att forma framtiden. För att inte bli passiva ”offer” för utvecklingen, snarare än att aktivt bidra till den, så måste vi bli bättre på att förstå och tolka vad som händer omkring oss. Vi behöver utveckla förmågan att styra mer på framsyn än på till synes säkra prognoser. Vi måste lära oss att anlägga en helhetssyn på hållbar utveckling med utgångspunkt från våra egna utmaningar. Denna rapport syftar till att bidra till att utveckla dessa förmågor i Kronobergs län.

Den största utmaningen vid omvärldsanalys, framsynsarbete och skapandet av olika framtidsbilder är att vi lätt fångas av nuet. De frågor som just nu täcker löpsedlarna tar stor plats i vårt medvetande och färgar vår bild av framtiden. Framtiden är inte förutbestämd men ändå präglas vår syn på den i stor utsträckning av en fiktiv säkerhet om hur den kommer att bli. I sin år 2019 publicerade trendanalys skriver ESPAS att *”för någonting så ovisst som framtiden så tycks den ha blivit överraskande förutsägbar”*.¹ En internetsökning på kombinationen ”future 2030”² ger fler än 2,5 miljarder träffar. De allra flesta av dem pekar på samma trender; att 2030 kommer att se en mer sammankopplad, men ändå fragmenterad värld, med oroväckande förändringar i demografi och energisektorn och stora men delvis också hotande förändringar inom teknik, miljö och politik. För att fortsatt citera ESPAS *”så tycks framtiden vara övervägande negativ och en ganska förutsägbar plats”*.

ESPAS menar att denna illusion av att kunna förutsäga en säker utveckling skapas av två separata dynamiker. För det första en pessimistisk ton som är ett gemensamt drag när det gäller tänkande om framtiden och präglar de allra flesta framtidsbilder. Studier visar att en stor majoritet av de framskrivningar som gjorts om framtiden under de senaste 70 åren har en sak gemensamt: pessimism.³ Både optimism och pessimism är naturliga mänskliga inställningar till livet men pessimismen dominerar eftersom vi har en nedärvd riskaversion och därför tenderar att särskilt uppmärksamma det negativa. Det finns studier som visar att denna pessimistiska framtidssyn verkar vara särskilt förekommande bland oss i Europa.⁴

För det andra uppmuntras pessimismen i framtidsbilder av den allmänna diskursen i samhällsdebatten och media där negativa uttalanden generellt ägnas mer uppmärksamhet än positiva. Men mer pessimism i framtidsbilder är inte lika med att de oftare ligger nära verkligheten, det vill säga är mer träffsäkra.⁵ Allvaret och determinismen som ofta följer med pessimism är skadliga då de tillsammans kan främja uppgivenhet och rädsla. Det är den raka

¹ ESPAS, *“Global Trends to 2030: Challenges and Choices for Europe”* (2019)

² Våren 2022

³ Se bland annat David Hecht, *“The Neural Basis of Optimism and Pessimism”*, *Experimental Neurobiology*, 2013 September

⁴ Daniel Kahneman, *“Thinking, fast and slow”* (2011); World Economic Forum, *“Most people around the world are overly pessimistic”* (2017)

⁵ European Union Institute for Security Studies (Florence Gaub), *“The benefit of hindsight: What we got wrong – and why”* (2019)

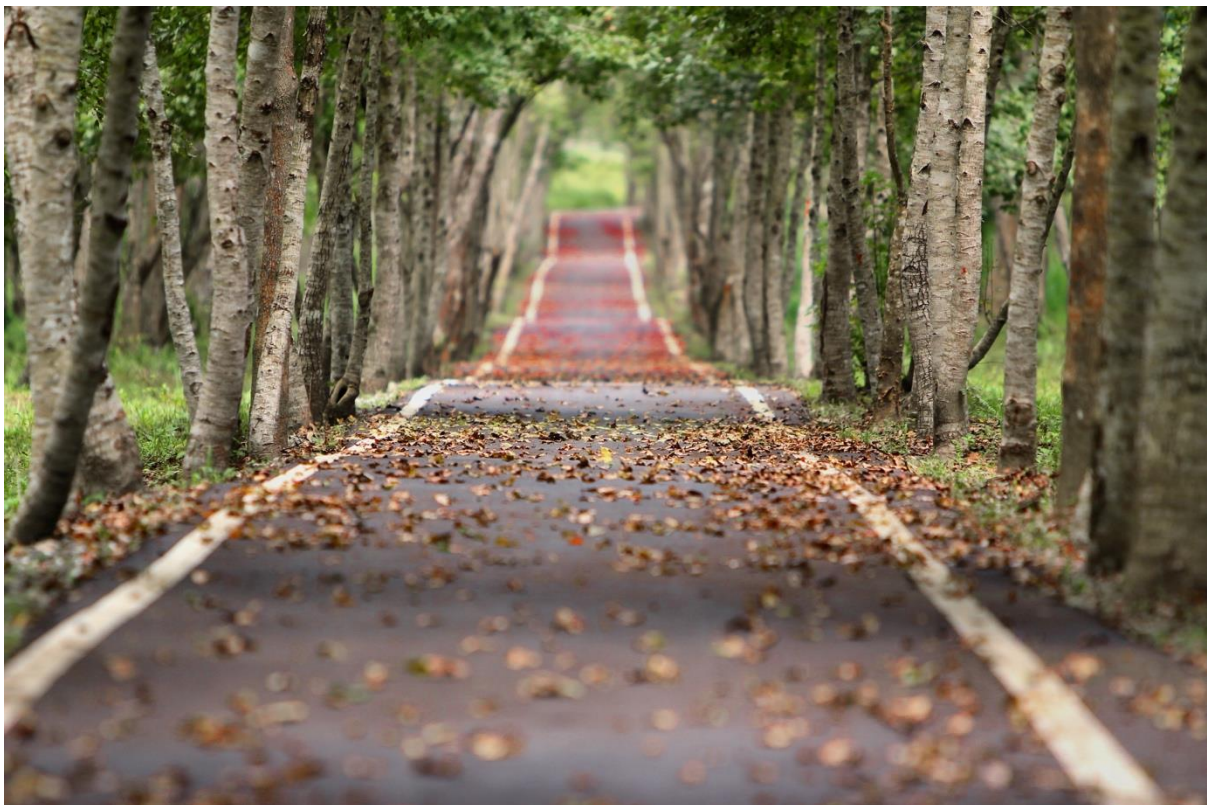
motsatsen till syftet med trendspaning och framtidsbilder vars syfte är att skapa beredskap för och stimulera till handling.

Förutsägelser kan lätt på samma sätt som pessimism bli deterministiska, statiska och bidra till passivitet. Att arbeta med framtidsbilder är en intellektuell övning där vi föreställer oss olika framtidsalternativ, tolkar vad de betyder och ser vad som gör att vi hamnar där. Framtidsbilder förutsäger inte framtiden och de skrämmer oss inte. Istället ökar de vår förståelse för omvärlden och viktiga sammanhang på ett sätt som främjar handling.

Framsyn är för framtiden vad minnet är för det förflutna. Framsyn selekterar våra intryck och skapar ordning i komplexa sammanhang. Precis som våra minnen är framtiden därför inte en (o)förutsägbar och osorterad uppsättning händelser utan en plats med mening.⁶ Därför handlar arbete med framsyn och framtidsbilder inte om att beskriva en framtid utan om olika, möjliga framtider.⁷ Framsyn handlar mer om att börja forma framtiden än att förutse den.

"Rather than predictability, we seek surprise to challenge our thinking; rather than ending in paralysis, we look for actionable possibilities; rather than pessimism, we write this in the spirit of constructive optimism about what we can and want to change."

Ur ESPAS, Global Trends to 2030: Challenges and Choices for Europe

⁶ Yuval Noah Hariri, "Homo Deus: Kort historik över morgondagen" (2017)

⁷ ESPAS, "Global Trends to 2030: Challenges and Choices for Europe" (2019)

3. Detta är Kronoberg

Historiens vingslag, Kronobergs vardag

Kronobergs historia har präglats av befolkningsomflyttningar. Historierna om de som valde att lämna Sverige från 1800-talets slut är en del av Kronobergs historia. Några av de första utvandrarerna från södra delen av Kronoberg – människor som reste bort från dåliga ekonomiska förhållanden, bristen på billig mark, religiös ofördragsamhet eller politisk omyndighet. Goda tider i Amerika sammanföll dessutom med dåliga tider i Sverige.

Centralt läge en bit från centrum

Kronoberg har ett centralt läge i södra Sverige. Inom cirka 10 mil nås den svenska ost-, väst- och sydkusten.

Alvesta är en av Kronobergarnas knutpunkter för resor ut i världen – söderut mot Malmö, Köpenhamn och kontinenten, norrut mot Stockholm. I öst-västlig riktning passerar Kust till kust-banan som förbinder Kronoberg med såväl Kalmar som Göteborg. Strax norr om Växjö ligger även länets internationella flygplats med flygförbindelser till Stockholm och flera europeiska destinationer. E4 är en av Sveriges mest trafikerade motorvägar och korsar länets västra del från norr till söder.

Länets glesa struktur och svaga uppkoppling till tillväxtkärnorna i södra Sverige är en utmaning. Ur ett europeiskt och globalt perspektiv är Kronoberg en liten, perifer region i norra Europa, långt från ekonomiska och politiska centra.

Växande befolkning och en attraktiv landsbygd

I Kronoberg bor drygt 200 000 invånare. Sedan år 2002 har antalet invånare i länet ökat varje år. Under 2010-talet ökade antalet invånare med 19 400 personer, den sjätte starkaste befolkningsökningen (i %) av alla Sveriges 21 län.

För att ligga i södra Sverige är Kronoberg ett glest befolkat län, som till cirka 97 % täcks av skog och sjöar. Befolkningstätheten är 23,4 invånare per kvadratkilometer. Det kan jämföras med grannlänet Skåne som har nästan fem gånger så många invånare per kvadratkilometer.

Växjö är med sina cirka 68 000 invånare den sjätte största staden i Sydsverige och den största i sydöstra Sverige. Ungefär var tredje kronobergare bor alltså i Växjö stad. Av de andra tätorterna i länet har endast två – Ljungby och Älmhult – fler än 10 000 invånare. Bara sju av länets tätorter har fler än 3 000 invånare men det finns många små tätorter i länet.

Samtidigt bor fler än var femte kronobergare utanför tätorter. Det innebär att Kronobergs län har den fjärde största befolkningsandelen i glesbygd i jämförelse med övriga län.

Tillväxtlänet Kronoberg

Kronoberg präglas av en entreprenöriell anda. Att vara en driftig mångsysslare har ibland varit nödvändigt för att klara sig i länet. Näringslivet avspeglar denna mångsidighet i allt från små till multinationella företag. Entreprenörskapet avspeglar sig också i fakta. Länet rankas som den fjärde mest expansiva regionen i Sverige och enligt OECD är Kronoberg ett landsbygdslän som presterar som en storstadsregion. Trots strukturella utmaningar ligger regionen i topp när det gäller varuexport per invånare, jobbtillväxt och ekonomisk tillväxt. BRP-tillväxten per invånare är starkare än medeltalet i riket och placerar Kronoberg på plats 7 av Sveriges 22 län. Under de senaste tio åren har Kronoberg (exklusive storstadsregionerna) haft en starkare jobbtillväxt än de flesta andra svenska län.

Tillverkningssektorn står för hela 17 % av sysselsättningen i länet (11 % i riket). Dessutom bidrar IKEA:s lokalisering till att göra Älmhult till ett centrum för huvudkontorstjänster och

industri-design. Kronoberg är ett av de län som har högst IT-specialisering näst efter Stockholm och Växjö är en av landets ”storstäder” inom IT-sektorn.

Tillväxten drivs av en hög exportandel. Det visar att företagen trots sin lägesnackdel i förhållande till sina marknader är internationellt konkurrenskraftiga samtidigt som det internationella beroendet gör företagen känsliga för störningar i globala värdekedjor.

Tillväxten är pendlingsberoende...

Kronobergs starka näringsliv har en stark attraktionskraft för många människor i grannlän, vilket lett till en betydande inpendling av arbetskraft. År 2020 var inpendlingen från andra län 12 380 personer medan utpendlingen till andra län var 7 120 personer. Detta innebär att Kronoberg hade ett inpendlingsöverskott på 5 260 personer. I relation till sin befolkning hade Kronoberg år 2020 ett inpendlingsöverskott i nivå med Stockholm!

...samtidigt som utflyttningen fortgår

Under den senaste 20-årsperioden har det positiva flyttnettot från utlandet, nära 1 700 personer årligen, hållit uppe inflyttningen till Kronoberg. Men trots att Kronoberg har många arbetstillfällen i förhållande till antalet invånare, har länet under en längre tid haft ett negativt inrikes flyttnetto – i snitt cirka 630 personer årligen under de senaste 20 åren. Tillsammans med den höga nivån av inpendling tyder det på att länet anses ha en relativt låg boendeattraktivitet.

Liksom flera andra regioner så förlorar Kronobergs län främst invånare till storstäderna och det är i synnerhet yngre vuxna som flyttar från länet. Åldersstrukturen på utflyttarna pekar på att länet har svårt att bibehålla de som studerar i regionen. För alla kommuner utom Växjö är det främst åldersgruppen 20 – 24 år som bidrar till det negativa flyttnettot. I Växjö kommun bidrar samma åldersgrupp däremot till ett positivt netto som en följd av att många unga vuxna flyttar till kommunen för att studera.

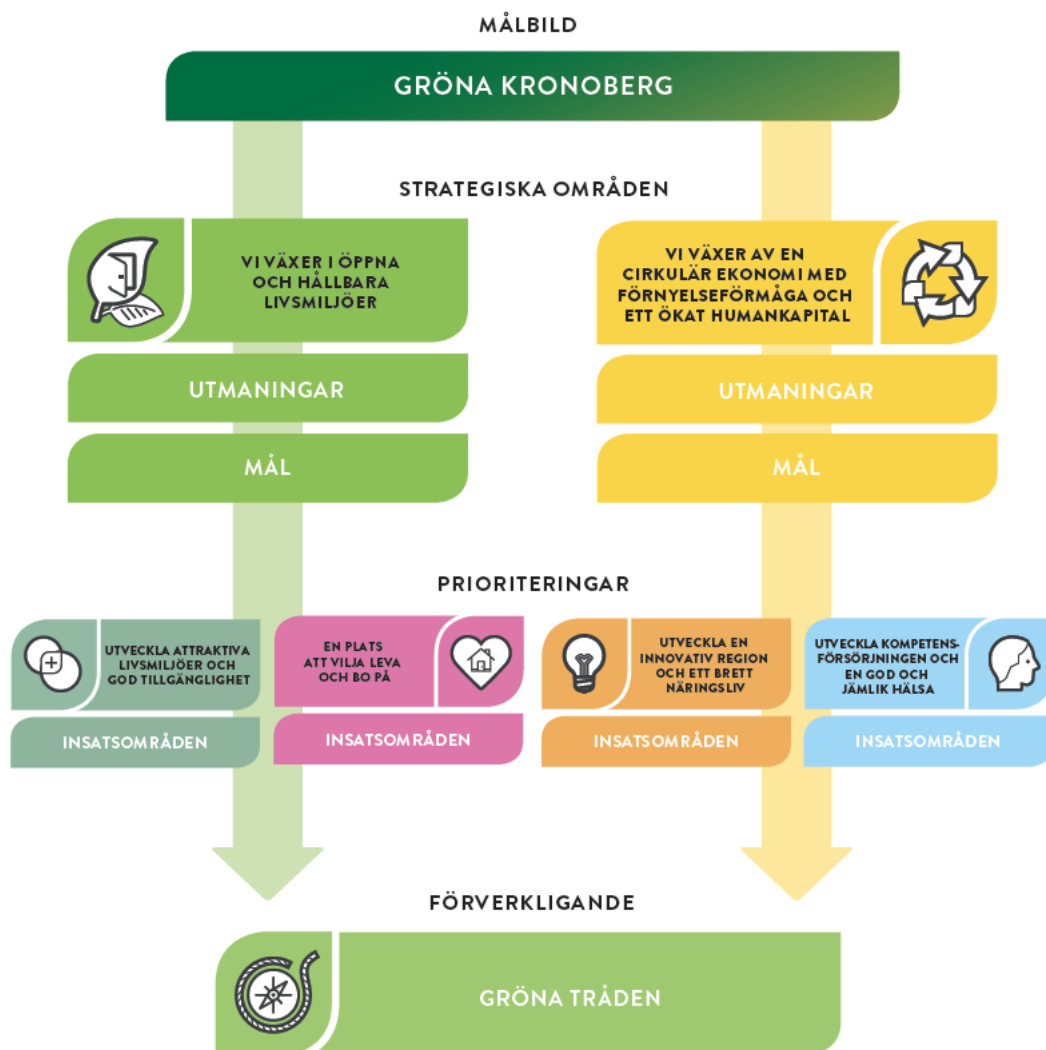
Under de senaste åren har det inrikes flyttnettot för länet dock förbättrats, vilket kan vara ett tecken på att regionens starka arbetsmarknad och relativt sett låga bostadspriser börjar attrahera inflyttare.

Ett län med stora möjligheter

Med sitt strategiska läge mitt i Sydsverige, sitt starka näringsliv, goda möjlighet att skapa attraktiva livsmiljöer och Linnéuniversitetet som kunskaps- och innovationsmotor har Kronoberg goda möjligheter till en fortsatt och mer hållbar tillväxt.

4. Region Kronobergs mål och utmaningar

I den regionala utvecklingsstrategin (RUS) Gröna Kronoberg 2025 har Region Kronoberg som mål för länets utveckling att ”Kronoberg växer i öppna och hållbara livsmiljöer med förnyelseförmåga”. För att uppnå det har RUS två strategiska områden med utmaningar, mål och prioriteringar (Figur 1).

Figur 1: Övergripande struktur för RUS Kronoberg. Källa: RUS Gröna Kronoberg (2019)

Målbilden och dess strategiska områden är utgångspunkt för tolkningen av hur olika trender kan tänkas påverka länet och dess ambitioner. Länets utmaningar under varje strategiskt område beskriver flaskhalsarna som måste hanteras för att uppnå länets mål för framtiden. Mål och utmaningar för de två strategiska områdena sammanfattas i tabellerna på nästa sida (Tabell 1 och 2).

Målen för länets utveckling sammanfattas i Tabell 1.
Länets utmaningar sammanfattas i Tabell 2.

STRATEGISKT OMRÅDE Vi växer i öppna och hållbara livsmiljöer	STRATEGISKT OMRÅDE Vi växer av en cirkulär ekonomi med förnyelseförmåga och ett ökat humankapital
- Ökad attraktivitet – fler ska välja att bo i länet. Inrikes flyttnetto ska förbättras 2015 – 2025. - Klimatpåverkan ska minska – utsläpp av koldioxid i Kronobergs län från fossila bränslen ska till år 2025 ha minskat till 1,5 ton per år och länsinvånare.	- Produktiviteten ska öka – mellan 2014 och 2025 ska BRP/Sysselsatt i Kronobergs län öka mer än i Riket. - Balanserad tillväxt – Mellan 2014 och 2025 ska den sysselsatta dagbefolkningen i länet öka mer än riksgenomsnittet (exklusive storstadsregionerna). - Förbättrad matchning – fler i arbete. År 2025 ska sysselsättningsgraden för kvinnor och män uppgå till minst 80 %. - Ett ökat humankapital – den självuppskattade hälsan för kvinnor och män, flickor och pojkar ska förbättras och könsskillnaderna ska minska. - På väg mot ett plusenergilän – minst 80% av den totala energianvändningen i Kronobergs län kommer år 2025 från förnybara källor.

Tabell 1: Mål för utvecklingen i Kronobergs län fram till år 2025. Källa: RUS Gröna Kronoberg (2019)

UTMANINGAR "Vi växer i öppna och hållbara livsmiljöer"	UTMANINGAR "Vi växer av en cirkulär ekonomi med förnyelseförmåga och ett ökat humankapital"
- En gles struktur med svag uppkoppling mellan tillväxtkärnorna i södra Sverige - Höga utsläpp från transportsektorn och långa körsträckor - Svag boendattraktivitet, bostadsbrist och oklara planeringsförutsättningar - Skillnader i makt och delaktighet mellan olika grupper i samhället och minskad tillit till vuxenvärlden bland barn och ungdomar - Olika förutsättningar att kunna ta del av och utöva kultur	- Stora skillnader i hälsa mellan kvinnor och män och mellan olika socioekonomiska grupper i samhället. - Välfärdsbehoven kommer att öka vilket ställer höga krav på omställning inom offentlig sektor. - Det råder en omfattande matchningsproblematik mellan efterfrågan från arbetsgivare och den arbetskraft som finns tillgänglig - Stort sysselsättningsgap mellan inrikes och utrikes födda - För ett län med hög specialisering inom industrisektorn behöver nya arbeten växa fram inom nya näringar. - Arbetsmarknaden och utbildningssektorn är könssegregerade

Tabell 2: Identifierade utmaningar för Kronobergs län. Källa: RUS Gröna Kronoberg (2019)

I mötet mellan de regionala målen och nuläget skapas ett spänningsfält där ett antal målkonflikter och strategiska utmaningar blir tydliga. Under de år som gått sedan den regionala utvecklingsstrategin antogs har det hänt mycket i omvärlden, men de strategiska utmaning-

arna är fortfarande aktuella och några av dem har förstärkts. Sweco har sammanfattat mötet mellan mål och utmaningar i fem punkter:

Utmaning 1:

Att öka länets befolkning och samtidigt minska utanförskapet

Regionen välkomnar nya invånare och influenser. Linnéuniversitet attraherar många som utbildar sig. Men när nya invånare kommer till regionen så finns strukturer som verkar både segregering och diskriminerande. Det råder stora skillnader i livsvillkor, arbetsdeltagande och inkomst mellan olika grupper samtidigt som arbetsmarknaden är starkt könsuppdelad. Försämrade resultat i skolan riskerar att öka på utanförskapet i vissa grupper.

Utmaning 2:

Att vara en liten region och samtidigt konkurrenskraftig

En växande utmaning för länet, bland annat till följd av att utvecklingen globalt mot fler starka storstadsregioner och ekonomisk koncentration inom EU har fortsatt i kölvattnet av finanskrisen. Att Kronobergs län är attraktivt att leva och verka i och intressant ur ett internationellt perspektiv blir allt viktigare för den regionala utvecklingen. Skolsystemets prestation jämfört med omvärlden och den kunskapsmässiga och tekniska utvecklingen påverkar också regionens möjligheter att hävda sig på den internationella arenan. Regionens relativa litenhet och perifera läge ur ett EU och internationellt perspektiv skapar långsiktiga utmaningar från konkurrenssynpunkt.

Utmaning 3:

Att öka invånarnas trygghet samtidigt som världen blir allt osäkrare

Utmaningen drivs av de senaste årens utveckling med ökad finansiell instabilitet, förändringar i den geopolitiska världsordningen och det säkerhetspolitiska läget i vårt närområde. Utmaningen förstärks dessutom genom en ökad socioekonomisk segregation, en delvis exkluderande arbetsmarknad och social oro. Andelen unga med psykiska besvär i form av ångslan, oro eller ångest ökar något och den upplevda osäkerheten bland män och kvinnor är något högre än riksgenomsnittet.⁸ Framväxten av nationalistiska strömningar i en tid av ökad osäkerhet riskerar att polarisera samhället ytterligare.

Utmaning 4:

Att möjliggöra ökad tillgänglighet och ekonomisk tillväxt och samtidigt minska klimatpåverkan

Utmaningen är högaktuell och kritisk i det medellånga till långa perspektivet för Kronoberg. Utvecklingen mot smartare städer och samhällen, cirkulär ekonomi och ny teknik för minskad miljö- och klimatpåverkan i kombination med ökad medvetenhet och förändrade vanor ger hopp om att kunna hantera utmaningen på längre sikt. Samtidigt har länet ett högt fossilberoende och är väldigt beroende av långväga transporter. Länet missade tåget för den planerade höghastighetsjärnvägen, vilket kan försvåra förmågan att kombinera ekonomisk tillväxt och minska klimatpåverkan.

Utmaning 5:

Att åtgärda kapacitetsbrister samtidigt som behoven fortsätter att växa

Länets brist på bostäder och behov av ökad tillgänglighet har förstärkts under de senaste åren. Samtidigt fortsätter ekonomin att växa och inpendlingen från omgivande län är stor. Kapacitetsbristerna kan åtgärdas med ökade och samordnade investeringar inom främst bostadsbyggande och transportinfrastruktur. Ett smartare och effektivare nyttjande av befintliga system och infrastruktur behövs också. Om inte kapacitetsbristerna åtgärdas så kommer de att försvåra länets hållbara utveckling.

⁸ Folkhälsomyndigheten, Nationella folkhälsoenkäten 2018 – 2021, regionala data (2022)

5. Globala megatrender och deras betydelse för Kronoberg

Långsiktiga samhällsförändringar som leder till betydande förskjutningar av hela samhällsstrukturen brukar kallas globala megatrender. Figur 2 nedan visar de åtta trender som bedöms vara de viktigaste att beakta utifrån Region Kronobergs perspektiv:

Figur 2: De viktigaste trenderna för Kronoberg (Sweco)

Trendernas betydelse för Kronoberg, vilken förmåga länets aktörer har att påverka dem, samt om de är ett hot och/eller en möjlighet för länets utveckling redovisas under varje trendbeskrivning. Graderingen av trendernas inverkan och förutsättningarna för länet att påverka dem bygger bland annat på ett tolkningsseminarium som anordnades med olika aktörer från länet i mars 2022.

För att peka på hur olika trender hänger ihop så har kopplingen till andra trender markerats i texten med blågrön färg i de olika trendbeskrivningarna.

En ny global ordning växer fram

Globaliseringen driver sedan årtionden en ekonomisk specialisering som har möjliggjort för ekonomier att växa och har givit företag och konsumenter tillgång till en global marknad. De senaste 25 åren har globaliseringen bidragit till att andelen extremt fattiga i världen minskat då fler ekonomier blivit del av den globala marknaden.⁹ Människor, regioner och företag är alltmer beroende av och sammanvävda med varandra genom gränsöverskridande samarbete, handel och resande.

Braskande rubriker om hotande handelskrig, populism, nationalistiska agendor och främlingsfientlighet kan förleda oss att tro att globaliseringen avstannat. Fakta talar för att det inte är så. Fram till år 2018 ökade värdet av den globala varu- och tjänsteexporten varje år.¹⁰ Sedan dess har globaliseringshastigheten saktat in, främst beroende på Covid-19 pandemin. Men preliminära siffror från WTO pekar på att varuexporten, trots pandemin, år 2021 ändå låg 14% över 2019 års nivå.¹¹ Inom Sverige, vars välstånd beror på frihandel och öppna gränser, har globaliseringen i grunden förändrat förutsättningarna för näringslivet. En avstannande globalisering skulle kunna få mycket negativa konsekvenser för svenskt näringsliv. Från mitten av 1980-talet har exporten av varor och tjänster som andel av BNP ökat från cirka 30 % till cirka 47 % samtidigt som utlandsägandet inom svenskt näringsliv ökat.¹²

Med globaliseringen följer en del negativa konsekvenser. Globaliseringen innebär att varor transporteras över stora delar av världen vilket ger en stor [miljöpåverkan](#). Globaliseringen medför också en ökad konkurrensutsättning för företagen som kan innebära att företag, som länge verkat på en trygg lokal marknad, snabbt kan bli utkonkurrerade. När enkla jobb flyttar utomlands finns risk för [ökat utanförskap](#) på lokala arbetsmarknader om inte företagen förmår öka produktiviteten.

Samtidigt som globala värdekedjor baserade på "just-in-time" skapar affärsmöjligheter skapar de ett ökat beroende och sårbarhet för störningar. Under pandemin blev det tydligt att många företag inte längre kan förlita sig på att producera olika komponenter enbart beroende på var det är billigast. De måste då i ökad grad säkra sina leveranser genom vad som kan kallas "just in case"-produktion, som i de flesta fall ökar kostnaderna.

Sårbarheten i samhället ökar också med globaliseringen när regionala konflikter kan få stora konsekvenser för viktiga försörjningskedjor och människor drivs på flykt. Detta riskerar i sin tur att bidra till [polariserade samhällen](#), vidgade klyftor och ökade kostnader för migration. Beroendeställning till länder som inte har samma syn på demokrati och människovärde som vi har i Sverige skapar etiska dilemman.

För första gången under detta sekel har andelen extremt fattiga börjat öka igen som en direkt effekt av pandemin i kombination med effekterna av ökade geopolitiska konflikter och [klimatförändring](#). Svenska konsumenter i södra Sverige känner nu också av de negativa konsekvenser som kan uppstå när alltmer sammankopplade elnät i Europa drabbas av effektbrist (eller rädsla för att sådan ska uppstå) och elpriserna slår nya rekord. Något som också drabbar de svagaste i samhället och näringslivet särskilt hårt.

En ny geopolitisk världsordning växer nu fram, främst som ett resultat av Kinas ökade ekonomiska styrka. Kina har intagit en betydligt mer aktiv och dominerande position i världen, inte minst vad gäller strategiska köp av utländska företag och stora satsningar på infrastruktur.

⁹ World Bank (2022)

¹⁰ WTO och UNCTAD (2019)

¹¹ WTO (2022)

¹² Regeringens export- och investeringsstrategi

tur.¹³ Pax Americanas dominans utmanas samtidigt på grund av ökande inrikespolitiska spänningar. Spänningarna i Europa ökar när Ryssland övergett den säkerhetspolitiska ordning som gällt i 75 år och nu sedan 14 år militärt angriper sina grannländer. Ryssland försöker också att påverka demokratiska länders stabilitet genom desinformation och påtryckningar. En nygammal geopolitisk balans formas med EU och USA på den ena sidan och Kina på den andra. Rysslands framtid ser mer dystert ut som en konsekvens av anfallskriget mot Ukraina – ett krig som bidragit till att stärka den transatlantiska axeln och på sikt sannolikt kommer att försvaga Rysslands position.

Kina och andra sydostasiatiska länder har sedan 1990-talet spelat en roll som ”inflationdämpare” för svensk ekonomi. Med ökade geopolitiska spänningar och långvariga ekonomiska överstimulanser från centralbankernas sida så ökar inflationstrycket i Sverige och de länder som är våra främsta handelspartners. En ökad inflation i kombination med en mycket volatil, liten valuta sätter tryck på svenska företag att öka produktiviteten och effektiviteten ytterligare.

Den osäkerhet som skapas av de ovan beskrivna skeendena avspeglas i ökad protektionism med högre trösklar för gränsöverskridande handel och investeringar. Många globala värdekedjor blir sannolikt mer regionala inom branscher som är beroende av insatsvaror från underleverantörer för sin produktion. Globala överenskommelser kring allt från [klimatmål](#), teknikstandard och frihandel till folkrätten och mänskliga rättigheter utmanas samtidigt. Att andelen av världens befolkning som bor i demokratier minskar och andelen väldigt fattiga ökar är ett tecken i tiden.

Vad betyder detta för Kronoberg?

År 2021 var Kronoberg det län i Sverige med näst högst export per invånare, vilket gör länet mycket omvärldsberoende.¹⁴ De skeenden som beskrivs ovan har därför en betydande påverkan på länet. Det ställer krav på mer robusta strukturer såväl inom näringslivet som offentlig förvaltning, en ökad beredskap och krisplanering. Det ökar också behovet av att hitta nya lösningar och alternativa leveransvägar samt planering och lagerhållning av insatsvaror.

Globalisering har vidgat marknaderna för länets företag samtidigt som konkurrensen ökar. Konsumenterna har större makt och deras krav förändrar villkoren på marknaden. Det regionala näringslivet har visat sig globalt konkurrenskraftigt i många branscher. För att bibehålla den positionen krävs såväl innovation som tillgång till [kompetens](#). Det handlar om att ha en god förmåga att ställa om och tänka [hållbart](#). En stor utmaning är att i denna miljö klara [generationsskiftet](#) i många av länets framgångsrika familjeföretag och samtidigt stärka konkurrenskraften.

Länet har en stark tradition av varuexport. Samtidigt ökar tjänsteinnehållet i många varor. Genom att exportera funktioner och helhetslösningar snarare än bara varor ökar produktiviteten och banden till kunderna stärks. Frågan är om Kronoberg har tillräcklig [kompetens](#) och kapital för en sådan utveckling eller innebär det ett ökat beroende av närhet till storstadsre-

¹³ Det så kallade Belt and Road-initiativet. Se <https://www.ebrd.com/what-we-do/belt-and-road/overview.html>

¹⁴ Källa: Tillväxtverket. ”Varuexporten ökade i hela landet under 2021” (2022)

gionerna för produktutveckling, FoU med mera? Genom ökad samverkan inom innovation och utveckling såväl med olika intressenter inom länet som med partners i Sverige och i de länder som är våra största handelspartners kan erforderlig kritisk massa skapas. Det kan också bidra till att stärka regionala och europeiska försörjningskedjor.

Samtidigt stärks det lokala perspektivet. Man kan tolka det som en reaktion på globaliseringen men det hänger främst samman med ett mänskligt behov av att känna tillhörighet och den ökade [individualiseringen](#) i samhället. Den moderna människan är "glokal" där den ena dimensionen kompletterar den andra. Klokter hanterat så kan det skapa nya utvecklingsmöjligheter för länet.

Länets besöksnäring har i detta sammanhang en stor potential i att lyfta den lokala identiteten och samtidigt locka besökare och nya invånare till Kronoberg. Näringen, framför allt inom hotell och restaurang, växer i hela länet och enligt OECD finns många outnyttjade natur- och kulturtillgångar i Kronobergs län.¹⁵ Precis som är fallet inom varuproduktionen så är utvecklingen av Kronobergs besöksnäring starkt beroende av samarbeten med grannlän, framför allt inom varumärket "Småland" med dess starka identitet och etablerade attraktioner som Astrid Lindgrens värld, Öland med flera. Även inom besöksnäringen spelar [kompetensförsörjningen](#) en stor roll, något som blivit tydligt i spåren av pandemin.

¹⁵ Gröna Kronoberg 2025 - Regional utvecklingsstrategi för Kronobergs län

Allt hänger ihop

Digitaliseringen är vår tids motsvarighet till den industriella revolutionen på 1800-talet och den kommer att påverka framtiden lika mycket. Informations- och kommunikationsteknologin har haft stor inverkan på vårt sätt att leva, våra beteenden och värderingar under de senaste 30 åren. Teknikutvecklingen kommer att fortsätta att driva på och stöpa om stora delar av världen som vi känner till den idag.

År 2022 beräknas nära 15 miljarder sensorer och andra apparater vara uppkopplade på Internet. Redan år 2025 bedöms antalet uppgå till 27 miljarder när [flaskhalsar i försörjningskedjorna](#) har försvunnit.¹⁶ "Sakernas internet"¹⁷, artificiell intelligens och virtuell verklighet bidrar till en digital miljö där flöden av information och tjänster blir enklare, snabbare och mer användbara med effektivisering och minskade kostnader som följd. Digitaliseringen är en viktig katalysator i [globaliseringen](#) när hela världen kopplas ihop i realtid – människor, saker, data och affärer.

Digitaliseringen kommer att påverka vårt resande. Autonoma fordon, virtuell verklighet och ökade möjligheter till distansarbete för många yrkesgrupper skapar förändrade resmönster och kan minska transporternas [klimatpåverkan](#). Vi kommer att kunna röra oss i flera rums-
liga sammanhang från samma plats.

Digitaliseringen svarar samtidigt för en stor klimatpåverkan. Redan för några år sedan passerade digitaliseringen flyget som global utsläppskälla av klimatgaser. Förbrukningen av energi för digitala applikationer ökar ständigt och konkurrerar med andra angelägna användningsområden när [elbehovet](#) kommer att fördubblas som ett led i [klimatomställningen](#).

I kombination med att allt större datamängder samlas in och kan behandlas med artificiell intelligens (Big Data/AI) kommer till exempel nya och evidensbaserade metoder kunna skapas inom hälso- och sjukvården, trafikflöden optimeras, underhållsarbeten planeras i rätt tid eller resultaten av genomförda åtgärder kunna utvärderas med större precision. Det finns också stora förhoppningar på att nya tekniska lösningar ska bidra till att lättare hantera våra stora samhällsutmaningar, som en [åldrande befolkning](#) eller [klimatkrisen](#). Big Data och AI kommer att frigöra tid och resurser så att många människors vardag förändras. Det kan skapa positiva effekter som mer tid för fysisk aktivitet, kreativitet, humanitet och andra aktiviteter som skapar välbefinnande.

Information är idag "var mans egendom" och "digitalt först" är den nya synen på service. Arbetsmarknad och välfärdstjänster kommer att påverkas och omstötas. Många jobb kommer att automatiseras – från okvalificerade låglöneyrken till högt kvalificerade yrken som kräver långa utbildningar. Kraven ökar på utbildningssystemets förmåga att identifiera och utbilda rätt [kompetenser](#) för morgondagens arbetsmarknad.

Samtidigt kan ny teknik missbrukas och medföra nya risker och problem. Uppkopplade system och digitala enheter har skapat en ökad sårbarhet. Genom att alla och allt är uppkopplade så ökar samtidigt risken för gränsöverskridande kriminalitet, terrorism, cyber-spionage/terrorism. Under 2000-talet har det skett en dramatisk ökning av angrepp för att stjäla eller förstöra digital information, och ökningen tycks accelerera. Ansvarsfull teknikutveckling, cybersäkerhet och etik blir därför allt viktigare frågor. Genom möjligheterna att enklare sprida desinformation eller skapa "digitala bubblor" skapas en grogrund för ökad [polarisering](#).

¹⁶ IOT Analytics, State of IoT – Spring 2022

¹⁷ Engelska : Internet of Things (IoT)

Digitaliseringen av samhället ökar också risken för digitalt **utanförskap** för dem som aldrig eller sällan använder internet, till exempel äldre eller personer med funktionsvariationer. Med ”alltför mycket fritid” kan det uppstå negativa effekter som leder till psykisk ohälsa, ökat **utanförskap** och ensamhet.¹⁸

Digitaliseringen har hittills varit en solskenssaga men nu närmar sig det kritiska ögonblick där en balanspunkt behöver etableras mellan flödet av digital information och integritet. Som framgått ovan handlar det också om huruvida digitaliseringen ska leda till hotad demokrati och sociala bubblor eller ledas till att öka delaktigheten i samhället och stärka demokratin. Politik och lagstiftning ligger steget efter i utvecklingen, vilket gör att trenden år 2022 pekar mer åt det negativa alternativet.

En viktig dimension av digitaliseringen är att de traditionella skatteunderlagen urholkas. En robot kan inte beskattas på samma sätt som en skattskyldig individ. Visserligen kommer nya typer av jobb att skapas i svallvågorna efter automatiseringen, men utmaningen mot systemet kvarstår när beskattning av arbetade timmar är grundbulten. Beskattning av intäkter och konsumtion på digitala plattformar och i virtuella världar är komplicerat och ofta inte (ännu) lagligt möjligt. Grunden för framtida beskattning kommer troligen vara att försöka följa betalningsströmmar och kräva att intäkter deklarerar också om de uppstått på nätet eller inom den digitala delningsekonomin.¹⁹

Vad betyder det för Kronoberg?

Digitaliseringen är en viktig möjliggörare för att utveckla Kronoberg. IT-sektorn i länet har idag en hög specialisering jämfört med andra regioner utanför de tre storstadsregionerna. Branschen står för en allt större andel av länets ekonomi.²⁰

IT och relaterade branscher pekas foljdriktigt ut som styrkeområde i regionens strategi för smart specialisering.²¹

Den tekniska utvecklingen skapar nya möjligheter för att genom samhällsnyttig AI och data-driven innovation möta komplexa samhällsutmaningar som **klimatförändringar**, **globalisering** och **demografi** i länet. Digitaliseringen kan då vara ett kraftfullt verktyg såväl för privat sektor som för offentlig förvaltning. Här kan länets IT-relaterade branscher delta till exempel genom innovativa upphandlingar eller olika offentlig/privata partnerskap (OPP).

Offentlig sektor kan både förenkla och förbättra sin service till invånare och företag och effektivisera sina verksamheter med hjälp av digitala verktyg. Offentlig förvaltning bör därför realisera den outnyttjade potential som digitaliseringen erbjuder. Det kommer att kräva arbete med nyttorealiserings²² och en öppenhet både för nya arbetssätt och perspektiv i den offentliga sektorns utvecklingsarbete.

¹⁸ American Psychological Association, Sharif M m fl, “Having Too Little or Too Much Time Is Linked to Lower Subjective Well-Being” (Journal of Personality and Social Psychology, 2021)

¹⁹ SOU 2016:85, “Digitaliseringens effekter på individ och samhälle” (2016)

²⁰ Region Kronoberg, Strategi för Smart specialisering i Kronoberg 2021 – 2027 (2021)

²¹ Ibid

²² Att arbeta med nyttorealiserings handlar om att investeringar ska få avsedd effekt både för den egna verksamheten och för invånarna. Nyttorealiserings är en ledningsstrategi designad för att foga samman verksamhetens befintliga styr- och ledningsprocesser. (Källa: SKR 2022)

De mest framträdande hindren för digitaliseringens genomslag i offentliga verksamheter är ofta bristande resurser, låg förändringsvilja och kompetensbrist.²³ Den digitala transformationen handlar inte enbart om teknik kan inte enbart drivas av tech-industrin. Den kräver ständig förnyelse och nytänkande kring rutiner och arbetssätt. Den kräver också att beställare kan ställa tydliga funktionskrav. Därför är det viktigt att erbjuda särskilda kompetensutvecklingsprogram på ledarnivå inom informations- och kommunikationsteknologi.

IT-utvecklingen har påverkat vårt sätt att mötas och kommunicera med varandra genom till exempel sociala medier. Den har förändrat hur många invånare vill kommunicera med kommuner, regioner och myndigheter. Det skapar möjlighet för offentlig sektor att i högre utsträckning engagera invånarna genom en förstärkt dialog och en ökad transparens.

Klokt hanterad, kan digitaliseringen också bidra till att minska **utanförskapet**. Det är därför viktigt för Kronoberg att inte låta digitaliseringens möjligheter skapa en ”andra klassens medborgare” som genom ett digitalt utanförskap inte kan ta del av den nya informations- och kommunikationsmiljön. Lågutbildade kan till exempel behöva digital hjälp i högre utsträckning än högutbildade på grund av bristande kompetens och/eller bristande möjligheter till uppkoppling.

När som idag nästan alla hushåll och företag i tätbebyggda områden har tillgång till höghastighetsbroadband, men bara tre av fyra av hushåll i glesbebyggda områden så riskerar en digital klyfta uppstå mellan stad och land.²⁴ Tillgång till en robust bredbandsinfrastruktur är avgörande för möjligheterna att driva företag i hela länet och centralt för **företagens framtida konkurrenskraft**.

Digitalisering och teknisk utveckling inom IT-området ställer omfattande krav på kommunernas, regionens och företagens förmåga att möta och hantera risker och sårbarheter. Beredskapen för cyberangrepp, risken för intrång i känsliga databaser eller utpressningsattacker måste ligga högt på agendan i alla offentliga och privata verksamheter.

²³ <https://www.tietoevry.com/contentassets/f3916b6707a5475199e7d7b7cac58346/2021-10-20-kommunen-digitaliseringen-samhallet.pdf>

²⁴ https://www.regionkronoberg.se/globalassets/insatsrapport_2021.pdf

Världen blir varmare

Vår planets resurser är inte oändliga. Världens befolkning växer och uttaget av naturresurser fortsätter att öka i takt med regioner runt om i världen strävar efter tillväxt och ökat välbefinnande. Fossila bränslen, metaller och mineral men även odlingsbar mark, skogsråvara, färskvatten och fisk är exempel på naturresurser där bristen mellan tillgång och efterfrågan börjar göra sig tydligt påmind. Användningen av fossila bränslen svarar för 2/3 av utsläppen av koldioxid och är tillsammans med skogsbruket och annan markanvändning de enskilda faktorer som genom mänsklig aktivitet mest driver klimatförändringen.²⁵

Grupper av ledande forskare har redan i tio år hävdade effekterna av uppvärmningen kommer att bli påtagligare i allt snabbare takt och framåt år 2050 kommer de att vara mycket påtagliga i alla delar av världen.²⁶ Globalt medför klimatförändringarna en ökning av katastrofer och kriser i form av översvämningar, torka, stormar, höjda havsnivåer, försämrade luftkvalitet, utslagna ekosystem, nya sjukdomar, konflikter om vattenresurser, samt människor på flykt och ökade **sociala och geopolitiska spänningar**.

När klimatet blir varmare hand i hand med att utvinningen av naturresurser ligger långt över planetens gränser så hotas den biologiska mångfalden. Förlust av naturliga livsmiljöer, föroreningar och invasiva arter är andra stora hot mot den biologiska mångfalden. Det finns redan otaliga exempel på hur mänsklig aktivitet drivit ekologiska processer bortom deras naturliga mångfald till en sådan nivå och skala att ekologiska systemet sannolikt inte kommer att återställa sin form och fungera inom en tidsskala som är relevant för det systemet.²⁷

Ny teknik kan komma att spela en viktig roll, både för att begränsa och för att hantera effekterna av klimatförändringarna, men tekniska lösningar kommer inte ensamma att kunna lösa klimatkrisen. För det krävs också incitament att förändra våra beteenden och vanor när det gäller transporter, produktions- och konsumtionsmönster, samt återvinning och återbruk.

Samtidigt som allt fler av EU:s invånare anser att klimatet och den biologiska mångfalden är de viktigaste utmaningarna, både nationellt och på EU-nivå, så har miljödebatten blivit mer **polariserad**²⁸. Skiljelinjerna går mellan hur stort behovet av förändringar mot ett mer hållbart samhälle är, där ekologiskt, social och ekonomisk hållbarhet viktas olika. Uppfattningarna skiljer också kring hur snabbt omställningen behöver göras och av vem, samt vad som bör prioriteras.

Under perioden 2010 - 2019 fortsatte de globala växthusgasutsläppen att öka. Pandemin bidrog till ett tillfälligt hack i kurvan men nu är världen tillbaka på fel spår. Av IPCC:s rapporter framgår att det behövs omedelbara och djupgående utsläppsminskningar inom alla sektorer för att begränsa den globala uppvärmningen. Utmaningarna ökar ytterligare med varje ny rapport och beräkning. Nu behövs en större utsläppsminskning och den måste ske snabbare. Målet om maximalt 1,5 graders temperaturhöjning förutsätter att de globala utsläppen börjar minska före år 2025 och netto noll koldioxidutsläpp uppnås senast år 2050. Därtill kommer det att krävas omfattande åtgärder för upptagning av koldioxid ur atmosfären.²⁹

²⁵ Källa: Världsnaturfonden och IPCC (2022)

²⁶ Romklubben, Jorgen Randers m fl, "2052" (2012)

²⁷ Funck S M. " Biodiversity Loss and Countermeasures" in Life on Land. Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals. (2021)

²⁸ Europeiska kommissionen 2019. ANNEX Spring Standard Eurobarometer 2019

²⁹ IPCC, "Klimat i förändring 2022 – Att begränsa klimatförändringen" (april 2022)

Omställningen måste ske globalt och på alla samhällsnivåer - samtidigt. Sverige har en ambition att vara ett ledande land i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalets målsättningar. Det Klimatpolitiska ramverket och Klimatlagen fastställer att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären.³⁰ Mycket arbete återstår för att uppnå klimatmålen och ambitionen om fossilfrihet. Sverige ligger i framkant inom några områden som exempelvis andelen förnybara drivmedel i transportsektorn och innovativa lösningar för fossilfritt jordbruk och fossilfri stålproduktion. Omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi behövs för att nå klimatmålen, samtidigt som den kan stärka konkurrenskraften och bidra till att skapa nya jobb.

Vad betyder det för Kronoberg?

Samhällets alla sektorer blir mer sårbara när klimatförändringarna blir tydligare och den biologiska mångfalden hotas. Kronoberg behöver öka takten i sin påbörjade omställning och rusta sig för att möta dessa långsiktiga förändringar. Offentliga och privata verksamheter måste bli mer motståndskraftiga för att kunna hantera extremväder och effekterna av ett varmare klimat.

Klimatförändringens komplexitet och globala omfång kräver att alla politiska nivåer – från globalt till lokalt – samverkar för att skapa effektiva incitamentsstrukturer för den nödvändiga omställningen. Dessa incitamentsstrukturer måste samtidigt ta hänsyn till ekonomiska, sociala och ekologiska aspekter, då en omställning som upplevs "orättvis" eller omöjlig att bära ekonomiskt inte kommer att fungera i de demokratiska länderna i världen.

Den lokala och regionala nivån spelar en helt avgörande roll i omställningen, som till stor del behöver vila på två övergripande strategier – ersättning och effektivisering – främst inom **energiområdet** men även i andra sektorer. Här har Kronoberg goda förutsättningar såväl genom möjligheterna att producera förnyelsebar energi men också genom att länet har världsledande företag inom området.

Genom en mer cirkulär ekonomi där resurser återbrukas och olika restprodukter tas tillvara kan resursomsättningen effektiviseras och behovet av tillskott av resurser minska. I en biobaserad ekonomi kan både produktion och konsumtion av biomassa ske på ett långsiktigt uthålligt sätt bland annat genom förädling av biomassan i miljöanpassade och effektiva metoder. Genom att kombinera dessa strategier i en cirkulär och biobaserad ekonomi kan Kronoberg accelerera omställningen i länet och bli en internationell föregångare. Det kommer att kräva såväl stora investeringar som ett gemensamt åtagande mellan privata och offentliga aktörer.

Vid längre värmeböljor kommer fler att behöva sjukhusvård. Även översvämningar som leder till brist på rent vatten kan leda till ett ökat vårdbehov. Beredskapen för sjukdomar

³⁰ Riksdagen, Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2016/17: MJU24 (2017)

som kan få fäste i regionen på grund av ett varmare klimat behöver ökas.³¹ Bostäderna i Kronoberg är inte byggda för veckolånga värmeböljor över 40 grader och här kommer det att behövas stora insatser, främst inom olika äldreboenden.

En ökad risk för extremt väder och för att uppnå klimatmålen krävs en mer robust planering av den fysiska infrastrukturen och kollektivtrafiken. Vikten av en välutbyggd kollektivtrafik understryks av att personbilstrafiken står för mer än hälften av transportsektorns klimatutsläpp i länet. Transportsektorn i sin helhet står för nästan hälften av utsläppen i länet. För Sverige som helhet står inrikes transporter för en tredjedel av utsläppen.³² Tillsammans med de övriga Smålandslänen har Kronobergs län de längsta genomsnittliga körsträckorna i södra Sverige. Till detta ska läggas att behovet av transporter bedöms öka med en fortsatt ekonomisk tillväxt. Jord- och skogsbruket är stora näringar i länet och även i framtiden helt beroende av transporter och maskiner för markberedning och skörd/avverkning. Transportsektorn framstår baserat på detta som ett mycket högt prioriterat område i länets framtida omställningsarbete.

Klimatförändringarna leder till kännbara effekter för länets viktiga basnäringar. Skogs- och träindustrin riskerar att påverkas kraftigt av klimatförändringen genom sannolika krav på minskad avverkning och mer varsamma bruksmetoder för att öka lagringen av koldioxid. Ökad stormfällning, men också torrare somrar i ett varmare klimat, ökar risken för insektsangrepp.³³ Samtidigt kan jordbruket på sikt bli mer lönsamt genom större skördar och möjligheten att odla nya grödor. Men ogräsfloran kan öka vilket medför ett ökat behov av bekämpningsmedel. Eftersom markfuktigheten förväntas minska i södra Sverige kan det bli vanligare med perioder av torkstress för vissa grödor.³⁴

Länet har många framstående företag inom miljöområdet. Det kommer att finnas en växande kommersiell efterfrågan på deras tekniker och produkter. De och andra företag i Kronoberg med kunskap och framförhållning kan dra ekonomisk fördel av utvecklingen genom att utveckla miljöteknik och miljökompetens som bidrar till att begränsa klimatförändringarna. Klimatförändringen skapar således inte bara problem utan öppnar också möjligheter och nya perspektiv för länets näringsliv.

Kronoberg kan inte påverka klimatomställningen globalt. Det framtida klimatet är i allt väsentligt beroende av att andra länder tar sitt ansvar. Kronoberg har dock, jämfört med många andra regioner i världen, gynnsamma förutsättningar för att lokalt och regionalt bidra till den globala klimatomställningen och visa på vägar framåt. För att lyckas med det kan Region Kronoberg och länets kommuner, som är länets största arbetsgivare och upphandlare, ta en rad initiativ. Innovationer som bidrar till ett mer motståndskraftigt samhälle, **smartare städer och tätorter**, fossilfria transporter, en cirkulär ekonomi och **ny teknik** för minskad miljö- och klimatpåverkan behöver stöttas genom innovativ upphandling eller andra incitament. Insatser behöver göras för ökad **energieffektivisering** i privat och offentlig sektor. Genom att underlätta inhämtning om ny kunskap och teknik för kommunal verksamhet kan fler lära sig snabbare. Till sist men kanske viktigast – förändrade attityder kommer att krävas för att tillvarata möjligheterna.

³¹ Folkhälsomyndigheten, "Hälsokonsekvenser av klimatförändring i Sverige – En risk- och sårbarhetsanalys" (2021)

³² <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/vaxthusgaser-utslapp-fran-inrikes-transporter/>

³³ Naturvårdsverket, <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatfakta/klimatet-i-framtiden/effekter-i-sverige/konsekvenser-for-den-areella-sektorn/>

³⁴ Ibid

Vi behöver mer och annan energi

Energifrågan är ett exempel på ett område där flera trender fungerar som katalysatorer. Genom ökande **digitalisering** och elektrifiering, en **växande befolkning**, samt ett generellt ökat välbefinnande beräknas den globala energikonsumtionen öka 1,7 procent årligen.³⁵ Energikonsumtionen kommer att öka i Europa och resten av Västvärlden, men huvudsakligen i länder utanför OECD-samarbetet och i synnerhet Indien och Kina.³⁶ **Klimatförändringarna** driver dessutom på behovet av en hållbar energiframställning genom fossilfri elproduktion.

I Sverige är ”elbrist” ett ord som dykt upp allt oftare i nyhetsrapporteringen. Sverige exporterar idag på årsbasis mer el än vi importerar och trots det är risken stor för störningar och brist på el. Det beror på att stamnätet är dimensionerat efter en betydligt större elproduktion i södra Sverige och andra bedömningar om samhällsutvecklingen som gjordes för över 60 år sedan. Även om vi producerar mer el än vi själva använder i Sverige krävs att den kan överföras utan flaskhalsar dit den behövs – från norra Sverige där en stor del av elen numera produceras, till söder där elanvändningen är som störst. Dessutom är elförsörjningen i landet i mycket högre grad väderberoende än den var för 25 år sedan. För att undvika effektbrist behöver hela elnätet dygnet runt året runt vara försörjt med baskraft för att täcka effektbehovet och elnätet måste kunna överföra el mellan olika delar av nätet. Efter nedläggningen av kärnkraftreaktorer i södra Sverige uppstår tidvis effektbrist som måste kompenseras med importerad el från grannländer. Svenska Kraftnät varnar redan för att vid hög konsumtion måste delar av nätet måste stängas ned i södra Sverige på grund av dessa brister. Solen skiner inte på natten och vintern och det blåser inte 24 timmar varje dygn året runt. Tillförsel av mer vind- och solkraft löser således inte dessa grundläggande flaskhalsar i systemet.

Planerna för nya fabriker eller bostadsområden skjuts redan upp för att de inte kan kopplas in i det ansträngda nätet. Därtill visar rapporter att produktionsöverskottet i norra Sverige, som förser en stor del av resten av landet med el, snart kan vara ett minne blott i takt med de stora energikrävande etableringar där som planeras och byggs.³⁷

En viktig åtgärd för att åtgärda bristerna är att göra stora satsningar på energilagring för att dra ökad nytta av de förnybara energikällorna även för försörjningen av baseffekt i nätet. Det pågår mycket forskning kring olika tekniker för lagring men inga är ännu kommersiella i den skala som kommer att krävas. Den mest lovande tekniken är att tillverka vätgas från vindkraft när elpriset är lågt för att sedan driva generatorer med vätgasen när effektbrist riskerar att uppstå. För enskilda hushåll eller företag är investeringen i befintlig lagringsteknik fortfarande så stor att den inte är ekonomiskt lönsam även med relativt höga elpriser. Kostnaden för lagring bedöms minska men prognoserna om när och hur mycket är fortfarande osäkra.

En redan sedan 1970-talet använd strategi för att minska energibehovet är energieffektivisering. De flesta svenska bostäder och företag har sedan dess fått en globalt sett relativt effektiv energianvändning. Det finns dock fortfarande utrymme att energieffektivisera processer inom industrin.

Till detta ska läggas att för att klara **klimatomställningen** kommer behovet av el att fördubblas i Sverige inom drygt 20 år.³⁸ Det tillkommande behovet i kombination med effekt- och kapacitetsbrister får konsekvenser om de inte åtgärdas. Faktorer som **digitalisering**, ny-

³⁵ ESPAS

³⁶ ESPAS

³⁷ <https://www.norrboten.se/publika/lg/regio/2020/2020-09-03%20Regional%20eln%C3%A4tsanalys%20Norrboten%20och%20norra%20V%C3%A4sterbotten.pdf>

³⁸ Regeringen, Nationell strategi för elektrifiering – en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning (2022)

etableringar, expansioner, elektrifiering av fordonsflottan, nya batterifabriker och serverhallar kräver ökad elproduktion, ökad lagring av el, ökad elnätscapacitet och en tillräcklig baseffekt för att säkra frekvensen i nätet (om frekvensen 50 Hz inte kan hållas 24/7 så havererar nätet med långvariga avbrott som följd). Elektrifiering av transporter och industrier riskerar att omöjliggöras om inte dessa flaskhalsar åtgärdas.

Samtidigt ser vi att den nödvändiga gröna omställningen kan bidra till **sociala spänningar**. Då stora satsningar görs på gröna tekniker får inte sociala och ekonomiska aspekter glömmas bort. Hållbar utveckling kan inte ske "på ett ben i taget" för då kommer ohållbara konsekvenser uppstå i samhället. Denna komplexitet måste hanteras för annars riskerar sprickan mellan olika grupper att vidgas och det folkliga motståndet mot omställningen att öka.

Vad betyder det för Kronoberg?

Den framtida energiförsörjningen utmanar utvecklingen i Kronoberg på flera sätt. Det gör att länet riskerar gå miste om viktiga företagsetableringar som skapar sysselsättning och tillväxt i regionen. Därtill hotar elbristen att hämma de befintliga företagens dagliga produktion genom driftstopp vilket i sin tur försämrar deras konkurrenskraft, liksom långsiktigt klimatarbete och omställning. Nästan fyra av tio företag i Kronobergs län menar att deras klimatarbete kommer att försvåras om de inte kan genomföra sina planerade investeringar på grund av elbrist.³⁹

Många företag i länet drabbas också väldigt hårt av de i Sverige införda elprisområdena. Konkurrenssituationen gentemot företag i samma bransch i norra Sverige blir skev och ryckigheten i elbörsens prissättning skapar en stor osäkerhet kring framtida investeringar. En förändring av elprisområdena eller någon form av "konkurrenskraftskompensation" bedöms vara angelägen för länet. Annars riskerar många produktions- och serviceföretag på landsbygden att slås ut med efterföljande konsekvenser för landsbygdens överlevnad.

Miljardinvesteringar kommer att krävas i länet för att möta framtidens utmaningar och ökade energibehov. Svenska Kraftnät har aviserat ett behov på nära 100 miljarder de närmaste tio åren för landet som helhet bara för att lösa de mest kritiska flaskhalsarna.⁴⁰ Regeringen har dock hittills inte beslutat om mer än en bråkdel av dessa nödvändiga investeringar.

På makronivå kan inte Kronoberg göra mycket för att förbättra situationen men regionalt kan ändå olika insatser göra nytta. Som stora energikonsumenter kan Region Kronoberg, kommunerna och näringslivet göra insatser för energieffektivisering och möjliggöra ny, småskalig och lokal elproduktion. Kommunerna kan effektivisera sina tillståndprocesser. Region Kronoberg kan som utvecklingsansvarig aktör ta ledarskap och tillsammans med lokala, regionala och nationella aktörer etablera en regional samverkan kopplad till elförsörjning och lokala energisystem inklusive energilagring. Incitament för att ta vara på befintlig och ny teknik behöver öka.

³⁹ https://www.svensktnaringsliv.se/regioner/kronoberg/elbristen-hotar-foretagens-klimatarbete_1176402.html

⁴⁰ Svenska Kraftnät, Systemutvecklingsplan 2022 – 2031 – vägen mot en tredubblad elanvändning (2022)

Lokala och regionala pilotprojekt och testbäddar kan initieras och stödjas i samverkan mellan olika lokala, regional, nationella och europeiska intressenter. Ett sådant konkret exempel är Kronobergs så kallade elektrifieringslöfte, som är ett samarbete med flera aktörer från offentlig sektor, näringsliv och organisationer i länet.⁴¹ Det är en avsiktsförklaring om att genomföra insatser för att etablera vätgas i Kronobergs län. Det innehåller satsningar på både betalningslösningar, etablering av produktions- och tankanläggningar för vätgas och tunga fordon för vätgasdrift. Inom ramen för denna satsning har till exempel Klimatklivet beviljat 50 miljoner kronor till en privat satsning på grön vätgas i Ljungby.⁴²

⁴¹ Elektrifieringskommissionen, Elektrifieringslöften – kraftsamling för elektrifiering av regionala godstransporter från norr till söder (2021)

⁴² Länsstyrelsen Kronobergs län (2021)

Vi blir fler och fler blir äldre

Världens befolkningstillväxt har avtagit. Tillväxttakten saktar ned trots att medellivslängden ökar och spädbarnsdödligheten minskar. Enligt FN:s beräkningar kommer befolkningen att minska i Kina och 60 andra länder under de närmsta 30 åren. Men trots en minskad tillväxttakt blir vi fortsatt fler, och vi blir framför allt äldre. Andelen äldre (≥ 65 år) av jordens befolkning kommer att öka från 10% idag till 16% år 2050 enligt FN:s prognoser och de äldre kommer då att vara dubbelt så många som antalet barn under fem år.⁴³ FN antar att befolkningstillväxten kommer att plana ut runt år 2100 när världen bedöms ha en befolkning på knappt 11 miljarder. Andra forskare menar dock att befolkningen vid nästa sekelskifte uppgår till drygt 13 miljarder, främst driven av en kraftig tillväxt i Afrika.

Ett lands ekonomi och arbetsmarknad påverkas av den demografiska utvecklingen. Befolkningens storlek och sammansättning sätter ramarna för både intäkterna och utgifterna genom efterfrågan på olika välfärdstjänster i relation till försörjningskvoten.⁴⁴ Den tydligaste demografiska trenden i världens rika länder är låga födelsetal och ökad livslängd i kombination med en relativt hög invandring. Stora delar av invandringen är arbetskraftsinvandring men med ökade **geopolitiska spänningar** invandrar många också av asylskäl, vilket sätter press på såväl välfärdssystemen som på **kompetensförsörjning** och insatser för integration.⁴⁵

Troligen kommer den globala migrationen att vara en fortsatta viktig fråga framåt. Krig och regionala konflikter, brist på livsnödvändiga resurser och växande ekonomiska klyftor är exempel på faktorer som kan komma att sätta fler människor på flykt. Även **klimatelaterad migration** väntas öka. I dagsläget finns det inget som tyder på att antalet flyktingar i världen kommer att minska. Det kommer att påverka demografin i många länder och riskerar leda till **ökad polarisering**.

Sverige bedöms ha mer gynnsamma förutsättningar än många andra västeuropeiska länder att hantera de demografiska utmaningarna. Det beror bland annat på en förhållandevis ung befolkning, hög invandring och ett högt barnafödande. Sveriges befolkning fortsätter att växa, men i en lägre takt. Enligt SCB:s prognoser kommer folkmängden att passera 11 miljoner år 2029, 12 miljoner i början av 2050-talet och 12,7 miljoner fram mot år 2070.⁴⁶ Under denna period ökar antalet personer mellan 25 - 64 år med drygt 800 000 personer. Gruppen "äldre-äldre" (≥ 80 år) bedöms samtidigt öka med cirka 750 000 personer. Det innebär att färre ska försörja fler samtidigt med ett behov av att expandera äldreomsorgen för att klara av vård och omsorg enligt dagens nivå och med dagens metoder.⁴⁷

Många utmaningar är stora. Med dagens personaltäthet behöver drygt hälften av ökningen av **den arbetsföra befolkningen** i Sverige ha tagit anställning i kommuner och regioner om tio år. Skulle personaltätheten öka enligt det historiska mönstret, så skulle nära 200 000 fler personer behöva anställas i offentlig sektor under de närmaste tio åren samtidigt som den totala ökningen av personer i arbetsför ålder i landet är 250 000.⁴⁸ Samtidigt behöver näringslivet tillgång till arbetskraft och många företag har redan svårt att få tag i rätt kom-

⁴³ FN, World population prospects 2022 (2022)

⁴⁴ Om försörjningskvot och försörjningsbörda, se mer i rapporten "Vem försörjer vem? – försörjningsbördan och ekonomisk tillväxt" (Tillväxtanalys, 2003)

⁴⁵ I den rika delen av världen kommer migrationen stå för hela befolkningstillväxten fram till år 2050 men förhållande till många fattigare länder är dock immigrationen liten till den rika världen enligt FN:s World population prospects 2022 (2022).

⁴⁶ SCB (2019c)

⁴⁷ SCB (2016)

⁴⁸ SKR, Ekonomirapporten (2022)

petenser. [Konkurrensen om arbetskraften](#) kommer därför att öka och för närvarande pekar mycket på att ekvationen inte kommer att gå ihop.

Vad betyder det för Kronoberg?

Andelen äldre förväntas växa också i Kronoberg där främst gruppen ”äldre äldre” förväntas öka kraftigt under många år framöver. Samtidigt ökar länets befolkning men inte i en omfattning som kompenserar befolkningens åldrande.

Det innebär en högre försörjningskvot (färre ska försörja fler) i länet samtidigt som trycket på hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen växer.

De kommande åren är bristen på arbetskraft en av de största utmaningarna för såväl kommuner och regioner som hela näringslivet. Det gäller även i Kronoberg. I välfärdssektorn uppstår de största behovsökningarna kommande år inom äldreomsorgen, där SKR ser stora utmaningar framöver.⁴⁹ Samtidigt är många äldre idag friskare längre, piggare och jobbar allt längre upp i åldrarna vilket kan tala för att kostnaderna för äldreomsorg inte ökar i samma takt som antalet äldre. Men för att möta övriga utmaningar krävs innovativa lösningar för att låta de äldre i ökad grad fortsätta att vara aktiva och bidra till samhället samtidigt som fler ”äldre-äldre” behöver ökat stöd.

Den generation som nu går i pension är redan vana digitala användare sedan årtionden tillbaka. Det kommer att underlätta att digitala lösningar används alltmer som ett komplement för att öka äldre personers självständighet, delaktighet och trygghet och därmed deras välbefinnande. [Digitalisering](#) kan skapa nya möjligheter till deltagande, baserat på individuella behov, önskemål och förmågor, och därmed erbjuda alltmer individualiserade välfärdstjänster, vilket i sin tur kan leda till effektivare insatser.

Utvecklingen av fler [personliga tjänster](#) och överföring till nätverkstjänster är en möjlighet till högre kvalitet och en likvärdig vård. Det gäller inte minst i ett län som Kronoberg med sin glesa befolkning och sina (för Sydsverige) långa avstånd. För detta krävs en kombination av ökad kunskap och en organisation som är villig att omfamna nya lösningar som passar äldre personers behov. Då digitaliseringsgraden för vård i hemmet fortfarande är låg i länet så innebär detta en stor utmaning, inte minst då underlaget är för litet för att utveckla egna lösningar. Genom samverkan med andra län är möjligheterna större att lyckas.

En ökad förmåga att attrahera människor från grannlänerna och övriga Sverige i kombination med en utländsk migration till länet kommer att krävas för att klara behovet av invånare i arbetsför ålder. Sannolikt kommer det bedömda arbetskraftsbehovet i norra Sverige att öka konkurrensen och risken för större lönekonkurrens är påtaglig. Invandringen bidrar till att arbetskraften växer och blir en allt viktigare resurs för att klara framtidens sysselsättning som behövs för att kunna försörja en växande andel äldre i befolkningen. Det kräver dock att integrationen fungerar och [utanförskapet](#) minskar, vilket också skulle öppna upp för ett ökat entreprenörskap bland underrepresenterade grupper som utrikes födda. Det kräver också ett

⁴⁹ Ibid

fungerande system för kompetensförsörjning – från grundskola till vidareutbildningar i yrkeslivet.

En åldrande befolkning innebär också fler pensionsavgångar. Det förstärker efterfrågan av [arbetskraft](#) i både privat och offentlig sektor. Det ökar också antalet generations- och ägarskiften inom näringslivet. Klaras inte dessa så kan det få avgörande negativa effekter för länets ekonomiska utveckling.

Staden är normen men livet på landet lockar

Urbaniseringen började redan för 8 000 år sedan men tog fart på allvar under industrialismen. Den har accelererat kraftigt under de senaste 50 åren. I världen bor sedan några år tillbaka fler än hälften av alla människor i städer. Enligt FN kommer siffran att vara 70 % redan år 2050. Det innebär i reella tal en fördubbling av den urbana befolkningen och att vi kommer att bygga mer städer på 30 år än vi gjort under de senaste 8 000 åren!⁵⁰

Urbaniseringstrenden i ett rikt och utvecklat land som Sverige är komplex. Urbaniseringen fortsätter, med en tydlig tyngdpunkt på de tre storstadsregionerna, men inte längre ”på bekostnad” av en kraftigt minskad befolkning på landsbygderna. Städerna växer mer än landsbygderna minskar. Antalet nya jobb fortsätter dock att växa kraftigare i storstäderna och i länens residensstäder än i kommuner på landsbygden. I stora delar av västvärlden ser vi liknande tendenser till att urbaniseringen inte längre sker genom stora omflyttningar från landsbygderna till städerna. De stora städerna växer främst genom invandring, vilket också tar sig uttryck i **segregation och utanförskap**.

Urbaniseringen i vår del av världen sker kanske framför allt genom förändring av attityder och livsstil som även omfattar de som bor i landsbygd. Många vill ha och har vant sig vid att ha råd med ”både och”. De vill ha de valmöjligheter, service och ett rikt utbud av varor, tjänster, kultur, caféer och restauranger som staden erbjuder men de lockas samtidigt av landsbygdens positiva förtecken. Mycket talar dock för att det huvudsakligen är en storstadsfråga där barnfamiljer och högutbildade flyttar till framför allt storstadsnära mindre städer med större boyta till lägre pris och enklare livspussel samtidigt som storstaden med närheten till arbete, kultur och nöjen gör att de upplever att de får det ”mesta av det bästa”. Samtidigt har många av de mindre och mellanstora städerna haft en gynnsam befolkningsutveckling under pandemin, särskilt de som ligger i skuggan av en storstadsregion. Städer har generellt ett större upptagningsområde än spridningsområde. De ”hämtar in” människor och verksamheter från mycket längre avstånd (10-20-30 mil) än de förmår sprida tillväxten (5 - 10 mil beroende på stadens storlek). Det återstår därför att se om lockelsen till landet är en trend eller bara en fluga.

Utvecklingen har dessutom förstärkts (eller påskyndats) genom Covid-pandemin, som möjliggjort ökat hemarbete och delvis förändrat boendepreferenser. Historiskt har människors val av bostadsort i hög utsträckning styrts av möjligheterna till jobb och försörjning. **Ökade möjligheter till distansarbete** torde dock innebära att geografisk närhet mellan bostad och arbetsplats kommer bli mindre viktigt för vissa yrkesgrupper. Det ställer också krav på platserns attraktivitet. Att kunna erbjuda livsmiljöer med höga kvalitéer. Här har landsbygden en möjlighet, men svårigheterna att få lån eller att hyra en bostad på landet är en flaskhals.

Möjligheterna till en mer flexibel arbetsplats ställer också krav på tillgång till fungerande infrastruktur, en fungerande arbetsmiljö och arbetsgivare som vill och vågar ta sig an de utmaningar som uppstår.

⁵⁰ Världsbanken, <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment>

Vad betyder det för Kronoberg?

Befolkningen i Kronobergs län växer men det inrikes flyttnettot är, trots en positiv trend sedan 2013, negativt. Tillsammans med den höga nivån av inpendling ger det en indikation att länet har en relativt låg attraktivitet. Kronoberg tycks inte ha upplevt den ökning av inflyttningar som vissa delar av landet erfarit under de senare åren. Vad detta beror på är oklart. När koncentrationen av befolkningen till storstadsregionerna fortsätter är det svårt för en liten region att konkurrera på lika villkor.

Sett i ljuset av ett framgångsrikt näringsliv, ökade behov av arbetskraft och möjliga förändringar i människors boendepreferenser så borde länet ha möjlighet att attrahera fler. Kronobergs många vackra miljöer med själ och historia kan bidra till att skapa lokal identitet och attraktivitet. I kommunerna i länet råder ett utbrett underskott av bostäder, vilket kan vara en faktor till varför inte fler bosätter sig i länet. Ett ökat byggande för människor i olika skeden av livet kan i förlängningen skapa en ökad rörlighet på bostadsmarknaden med förbättrade flyttkedjor. Finansiering av byggande i mindre kommuner och på landsbygden tycks vara en viktig flaskhals.

Digitaliseringen möjliggör platsoberoende arbete för vissa yrkesgrupper om de har tillgång till snabbt bredband. I dagsläget bedöms ungefär 20% av de yrkesverksamma i Kronoberg ha ett jobb som helt eller delvis kan utföras på distans. Tillgången till höghastighetsbredband med hastigheter om 100 Mbit per sekund har ökat snabbt i Kronoberg under de senaste åren och det är en nyckelfråga för att distansarbetare ska kunna bo och verka i hela länet. Utöver digital infrastruktur krävs även god fysisk infrastruktur och tillgång service för att skapa en attraktiv levnadsmiljö i de mindre tätorterna och på landsbygden.

Det är en fortsatt utmaning för länet att erbjuda likartade möjligheter mellan Växjö, övriga tätorter och landsbygden för att möta krav och efterfrågan från potentiella inflyttare med höga förväntningar. Det handlar här inte om ett nollsummespel utan snarare om att i möjligaste grad hela länet kan leva. Men det är också viktigt för den stora andel av länets befolkning som även i framtiden kommer att ha ett platsberoende arbete som inte går att utföra på distans ska kunna bo och arbeta på olika platser och hela länet ska leva. Det räcker då inte bara med att erbjuda bostäder utan de måste också kunna möta olika behov.

Att bygga "städer och orter som fungerar", det vill säga är inkluderande, hälsosamma, motståndskraftiga och hållbara är en stor utmaning även i Kronoberg – om än av en annan dimension än i världens megastäder. I Kronoberg handlar det främst om att Växjö, som är länets tillväxtmotor, kan växa och utvecklas på ett sådant sätt att staden blir en tillgång för hela länet utan att samtidigt kväva övriga kommuners utveckling. Här har inte bara stadens ledning ett ansvar utan också övriga delar av länet för att skapa synergier och vinn-vinn situationer som skapar möjligheter för alla.

Individualisering och polarisering ökar

I takt med att välståndet ökar och utbildningsnivån höjs så får traditionella, grupporienterade värderingar ge vika för mer individorienterade. Sverige är ett av de mest individualistiska och sekulariserade länderna i världen.⁵¹ Det tar sig uttryck som krav på större valfrihet, ökad mångfald, förväntan om individanpassade lösningar och en växande betydelse för olika identitetsmarkörer.

Tillsammans med, bland annat, våra nordiska grannar kännetecknas vårt samhälle av hög tillit, jämställdhet, tolerans och individualism. De tre första faktorerna är gynnsamma för regional utveckling. Graden av tillit är en viktig faktor i samhället för hållbar ekonomisk tillväxt, vårt välfärdssystem och fortlevnaden av demokratin. Sambandet mellan hög tillit och god hälsa, låg kriminalitet, trygghet och självskattad lycka är väldokumenterat.⁵²

Samhällskontraktet mellan stat och medborgare är starkt i Sverige men tilliten tycks minska, framför allt bland unga och är lägre i vissa invandrargrupper. Det kan kopplas till ökade ekonomiska skillnader, segregation och en invandring från länder med ett arv av lägre tillit.⁵³ Minskad tillit kan reducera förtroendet för välfärdssamhället, skapa ett hårdare politiskt klimat, ett polariserat samhälle, samt göra det svårare att samarbeta gränsöverskridande.

Polarisering är en ökande trend, som delvis bygger på ökade ekonomiska klyftor. Människor med olika bakgrund och förutsättningar lever segregat, speciellt i [storstäderna](#). Skillnaderna mellan stad och land har också delvis förstärkts. Boendesegregeringen bidrar till en polarisering av människors tillgång till socialt och kulturellt kapital. Det är ett mänskligt (överlevnads-)beteende att sälla information och söka efter det som bekräftar ”det som vi redan tror oss veta”. I en värld med [digitala, sociala filterbubblor](#) förstärks detta beteende och ger oss utökad tillgång till innehåll och de värderingar som ”passar mig”.

I en tid av stora geopolitiska spänningar, hög invandring eller andra kriser så öppnar sig möjligheter till att elda på polariseringen. Ryssland har t ex via [sociala medier](#) försökt påverka demokratiska val genom att spela på och elda på ökade klyftor i såväl USA som Storbritannien. Politiska partier har också sett möjligheter i en ökad politisk polarisering. Samtidigt kan motkrafter till den ökande splittringen observeras i form av gränsöverskridande gemenskap och solidaritet. Ett exempel är den respons på kriget i Ukraina som enat stora grupper i de demokratiska länderna.

⁵¹ Tillväxtverket (2018), World Values Survey (2019)

⁵² SKR (2018)

⁵³ SKR (2018)

Vad betyder det för Kronoberg?

Transport, skola, vård och omsorg och andra samhällstjänster väljs med utgångspunkt från kvalitet, valfrihet och tillgänglighet. Ökade förväntningar och högre krav från allmänheten kan leda till högre missnöje med offentlig sektors service och utbud i de fall då sektorn inte lever upp till förväntningarna. Då minskar förtroendet för förtroendevalda, det politiska systemet och i förlängningen demokratin. Det kan i sin tur bidra till fler rättsprocesser, överklaganden och ökad administration.

De offentliga aktörerna kan stärka invånarnas förtroende och grunden för demokrati genom att säkra en god tillgång till information och öppenhet kring beslut och prioriteringar. Ökade möjligheter till inflytande och aktiv medverkan av invånare kan skapa tillit och delaktighet. **Digitaliseringen** skapar nya möjligheter att stärka demokratiprocesser genom en ökad dialog och transparens.

I Kronobergs län bor knappt en femtedel av befolkningen i områden med socioekonomiska utmaningar medan var fjärde invånare bor i socioekonomiskt blandade områden.⁵⁴ Det råder stora skillnader i livsvillkor, trångboddhet, **arbetsdeltagande** och inkomst mellan olika områden och grupper samtidigt som arbetsmarknaden är starkt könsuppdelad och har visat tecken på att ytterligare segregeras.⁵⁵

⁵⁴ <https://segregationsbarometern.delmos.se/lan/kronobergs-lan/>

⁵⁵ SOU 2004:43, "Den könsuppdelade arbetsmarknaden" (2004)

Kampen om kompetensen ökar och synen på jobbet förändras

Fler än två av tre av världens arbetsgivare att de lider av kompetensbrist och har svårt att rekrytera personal. Motsvarande siffra i Sverige är ännu högre – tre av fyra (76 %).⁵⁶ Det tyder inte bara på en brist på arbetskraft utan också på en utbredd matchningsproblematik, som är en allvarlig flaskhals för företag och offentliga verksamheter. De flesta sektorer inom kommunikations- och informationsteknik lider brist på relevant kompetens. Inom service-sektorn finns stora brister på arbetskraft, som är oklart om det är en tillfällig situation efter pandemin eller ett tecken på ett trendsifte. Historiskt har serviceyrken varit ett insteg på arbetsmarknaden för många grupper. Redan före pandemin var arbetsmarknaden i stor förändring. Pandemin bidrog sannolikt till att skynda på denna utveckling av stora skiften i arbetsmarknadens kompetensbehov internationellt sett.⁵⁷

Digitaliseringen medför att många arbetsuppgifter kan komma att automatiseras. Ingen sektor bedöms gå oberörd genom detta skifte, som innebär att jobb försvinner eller förändras. Det finns uppskattningar som pekar på att upp till 30% av alla jobb i den utvecklade delen av världen kommer att automatiseras de närmaste femton åren. I samband med det riskerar över 40% dem i arbetskraften som har låg utbildning att bli ”överflödiga”.⁵⁸

Utöver behovet av ny kunskap i och med digitalisering och automation väntar också stora pensionsavgångar som en effekt av **den demografiska förändringen**. Det leder till kompetensbrist inom traditionella yrkesroller inom förskola, skola, vård samt bygg och anläggning med mera. Som nämnts tidigare ökar dessutom behovet av vissa yrkesgrupper i och med **den demografiska utvecklingen** då glappet mellan personer i arbetsför ålder och personer i behov av förskola, skola och äldreomsorg är historiskt högt.

Samtidigt kommer nya generationer in på arbetsmarknaden och de har ofta högre förväntningar på sin arbetsgivare än vad medarbetare haft historiskt. Dagens unga arbetstagare förväntar sig valfrihet, skyr auktoritet och anser i högre grad än tidigare generationer att arbetet ska vara stimulerande och bidra till **den personliga utvecklingen**.⁵⁹ Kraven på arbetsgivarna ökar när vikten av att kunna kombinera arbete, utbildning, fritid och privatliv växer. Detta, i kombination med **digitaliseringen**, har också fått alternativa arbetsformer att expandera. De livslånga anställningarnas tid är troligen förbi. Nu växer en ny arbetsmarknad fram där den så kallade gig-ekonomin med tillfälliga anställningar (frilansande egenföretagare, projektanställda eller konsulter) blir vanligare.

Vad betyder det för Kronoberg?

Tillgången till kunskap och arbetskraft, förändrade kompetensbehov och förutsättningar för livslångt lärande påverkar takten i omställningen till ett hållbart och konkurrenskraftigt Kronoberg. Såväl kommuner och regioner som näringslivet kommer att möta utmaningar för kompetensförsörjningen de kommande åren och konkurrensen om arbetskraften kommer att vara hård.

⁵⁶ The talent shortage – Manpower Group (2022)

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ PWC, "Sizing the prize – What's the real value of AI for your business and how can you capitalise?" (2017)

⁵⁹ Gallup, <https://www.gallup.com/workplace/336275/things-gen-millennials-expect-workplace.aspx>

Den övergripande utvecklingen avspeglas även i Kronobergs län. Matchningen i länet har försämrats under senare år.⁶⁰ Ur ett regionalt perspektiv kan bristande matchning på sikt medföra minskad konkurrenskraft och i förlängningen att arbetsgivare lämnar regionen. Ett mycket nära samarbete mellan näringslivet och utbildningsväsendet är därför nödvändigt för att förbättra möjligheterna att matcha arbetsmarknadens behov. Det finns sedan många år regionala fora kring kompetensförsörjning, men en studie av statistiken pekar på att dessa har en förbättringspotential. Nya samarbetsformer och plattformar för informationsutbyte kanske också krävs.

En oroande utveckling för Kronoberg i detta sammanhang är färre klarar kraven för att komma in på gymnasiet. Det kan leda till ett mer omfattande **utanförskap** för redan utsatta i en alltmer kunskapsintensiv ekonomi. Forskningen är enig om att en genomgången gymnasieutbildning kraftigt ökar chanserna till ett bra yrkesliv. Samtidigt sker tillväxten av jobb framför allt i serviceyrken med ganska låga kunskapskrav.

Den **digitala omställningen**, som påskyndats ytterligare med anledning av Coronapandemin, medför en kraftigt ökad efterfrågan på digitala lösningar inom både privat och offentlig sektor. Idag konkurrerar därför den offentliga verksamheten, industrin och tech-sektorn om samma IT-kompetens. Kronoberg vill ligga i framkant på utvecklingen av informations- och kommunikationsteknologi. Då måste arbetskraftsförsörjningen i sektorn lösas.

Den **demografiska utvecklingen** innebär att endast nyrekrytering av kompetent personal inte kommer att räcka till för att möta de ökade välfärdsbehoven. Att möjliggöra för anställda att jobba längre upp i åldrarna och/eller mer flexibelt är en möjlig strategi, som också innebär behov av att på olika sätt förbereda dem inför förändrade verksamhetsbehov. Klarar inte länet kompetensförsörjningen kommer det att ge stora negativa konsekvenser på sikt. Kommunernas och Regionens förmåga att producera och leverera välfärdstjänster av tillräcklig kvalitet hotas då liksom företagets förmåga att konkurrera och utvecklas.

I konkurrensen om arbetskraften ställs högre krav på arbetsgivarvarumärket. Aldrig har så många generationer funnits på arbetsmarknaden samtidigt och deras preferenser skiljer sig åt. Länets offentliga och privata arbetsgivare behöver därför kunna möta förväntningarna från olika generationers arbetskraft samtidigt – i termer av trygghet, konkurrenskraftiga löner, mobilitet, flexibilitet, meningsskapande och utvecklingsmöjligheter.

⁶⁰ https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AM__AM9906__AM9906A/RegionIndM1K

6. Tre framtidsbilder för Kronobergs län

Introduktion

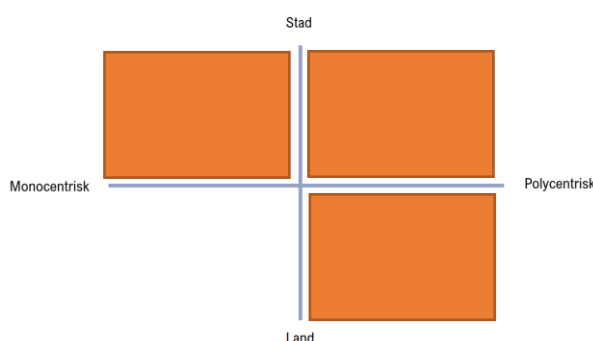
Vår framtid formas i hög grad av händelser och trender i vår samtid, men hur framtiden i Kronoberg blir beror inte bara på omvärlden. Den formas i också av vilka beslut som fattas av de folkvalda, hur länets invånare och olika utvecklingsaktörer agerar och interagerar med varandra. I detta avsnitt skisseras tre olika framtidsbilder för Kronoberg om 30 år. De är baserade på de tidigare redovisade trenderna, olika utvecklingsfaktorer och möjliga händelser i omvärlden. Tillsammans skapar de en mängd möjliga utvecklingsvägar för länet.

Syftet med framtidsbilder är att hjälpa oss att tänka fritt kring och bättre förstå vilka konsekvenser olika utvecklingsvägar kan få och hur fattade beslut eller brist på beslut kan bidra till att utvecklingen går i en viss riktning. Framtidsbilderna kan därför jämföras med olika kartskeer av framtiden. De hjälper oss att orientera i en komplex värld men de talar inte om vilka kontroller vi ska passera, vilken riktning vi ska gå i eller vilket vägval som är det bästa.

De tre framtidsbilderna är inte prognoser. De bygger heller inte som många framtidsbilder på utgångspunkten ”värsta”, ”bästa” eller ”allt fortsätter som vanligt”. Ingen kan säkert förutsäga framtiden. Den kommer sannolikt att innehålla olika inslag i de tre bilderna och den formas också av faktorer, beslut och händelser som vi ännu inte kan förutse.

Bilderna har formats runt tre rumsli-
ga logiker (Figur 1). De leder i sin tur
till olika strukturer, som skiljer de
bilderna åt.

De tre bilderna beskrivs utifrån sam-
ma grundperspektiv – från utveckling
i omvärlden till utvecklingen i olika
samballssektorer i Kronoberg. Det gör
att de också ibland innehåller element
som inte skiljer sig så mycket åt mel-
lan bilderna ur ett 30-årigt perspek-
tiv.

Figur 1: Scenariokors Framtidsbilder Kronoberg

Gemensamma förutsättningar för de tre framtidsbilderna

I alla bilderna är Kronoberg år 2050 präglad av hållbarhet. Kronoberg är ett mer uthålligt och motståndskraftigt samhälle än idag. Länet har tagit ansvar för och anpassat sig till klimatutmaningarna – en anpassning som fortfarande pågår för fullt år 2050. Teknikutvecklingen och digitaliseringen har varit viktiga verktyg i omställningen i kombination med ökade insikter om hur en omställning kan göras på ett sätt som möter de tre hållbarhetsdimensionerna samtidigt. År 2050 agerar Kronoberg fortsatt i ett globalt sammanhang där invånare och företag når hela världen oavsett var i länet de befinner sig.

År 2019 tog Region Kronoberg fram två framtidsbilder för Kronoberg. Dessa två bilder har bidragit med tankar till och avspeglas i två av de tre framtidsbilderna. Framtidsbilden ”Det rurala Kronoberg 2040” har bidragit med inspiration till bilden ”Små land”. Framtidsbilden ”Det urbana Kronoberg 2040” har inspirerat bilden ”Kronobergs kommun”.

Tre framtidsbilder – tre logiker

I framtidsbilden **”En stor stark”** har urbaniseringen fortsatt med oförminskad takt i världen, där megastäder attraherar människor och företag. Koncentrationen sker också i Kronoberg, där Växjö är den enda ort som kan skapa tillräcklig kritisk massa. Tillsammans med Alvesta utgör Växjö ett nav för hela länet kring vilket huvuddelen av utvecklingen har skett. Skalfördelar uppstår genom denna koncentration och bidrar till ökad effektivitet. Övriga delar av länet samverkar med och är beroende av Växjö men kämpar samtidigt med att bibehålla sin befolkning och sina arbetstillfällen.

I framtidsbilden **”Små land”** har urbaniseringen avtagit när digitaliseringen möjliggjort att jobb, kultur och service inte längre är lika starkt kopplat till städerna. IT-utvecklingen är en stark faktor i denna bild där småskalighet, robusthet och resurseffektivitet är nyckelord. Många kan bo och arbeta var som helst och ändå ta del av det mesta. Småföretag har skapats runt om i länet och erbjuder produkter och tjänster kring hållbara lösningar huvudsakligen för lokal konsumtion. Energiproduktion har blivit en viktig komponent med hög grad av lokal självförsörjning. Lokalsamhället har många styrkor men saknar ibland förmåga att ta tillvara sådana effektivitetsvinster som skapas av skalfördelar och samarbete för att uppnå synergier.

I framtidsbilden **”Kronobergs kommun”** fortgår urbaniseringen samtidigt som en mer flerkärnig struktur vuxit fram. Framtidsbilden kan liknas vid en ”mental kommunbildning” där hela länet agerar som om det vare en kommun. Växjö spelar huvudrollen och andra regionala kärnor kompletterar genom att spela olika roller. Den omgivande landsbygden är nära knuten till dessa kärnor. Kopplingarna till omgivande län är starka. Viktiga skalfördelar skapas i nätverk och genom samarbete i ett län där summan av länsdelarna är större än de enskilda delarna. Det skapar en dynamik och robusthet i kombination med en ökad profilering av kärnorna i länet.

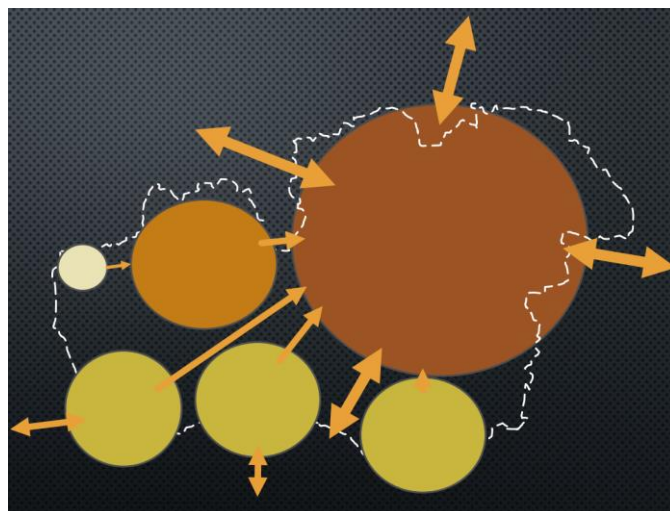

Illustration: Ur rapporten *”Stationssamhället som en regional resurs”*, Region Kronoberg (2019)

En stor stark

Växjö spelar sedan många år en helt dominerande roll i länets utveckling. Staden har stärkt sin internationella konkurrenskraft och befolkningen har vuxit varje år sedan början av 2000-talet.

Länets andra orter arbetar sedan länge med att erbjuda attraktiva boende- och distansarbetsmiljöer som alternativ till Växjö. Det har gjort att de kunnat bibehålla sitt skatteunderlag relativt väl trots Växjös stora dragningskraft.

LOGIK	TAR SIG UTTRYCK SOM ...
1. Rumslogik	1. Monocentrisk region – en stark kärna, "alla vägar går till Växjö"
2. Omvärld	2. Urbaniseringen har fortsatt. Kronoberg omges av starka storstadsregioner.
3. Livsmiljö	3. Den tätaste staden med blandade aktiviteter. Nya, hållbara stadsdelar.
4. Näringsliv	4. Koncentration till Växjö. Länet framstående inom forskning och innovation.
5. Transportsystem	5. Radiellt. Flöden från periferi till centrum. Bra förbindelser till omvärlden via Växjö.
6. Energi	6. Fossilfritt energisystem, storskaliga lösningar med biomassa, vindkraft och solkraft
7. Digitalisering	7. Digitala förbindelser och fysisk närhet har gjort Växjö attraktivt för KIBS
8. Sociala frågor	8. Minskat utanförskap som följd av bra skolresultat och fungerande integration
9. Miljö och klimat	9. Växjö en cirkulär stad. Nya brukningsmetoder och förädling av skogsråvara.
10. Natur och kultur	10. Växjö ett föredöme inom natur- och kulturområdet i landet med sina satsningar
11. Styrning / Governance	11. Civilsamhället starkt. Många samarbeten kring energi och offentlig sektor

De senaste trettio åren har urbaniseringen i världen fortsatt med oförminskad takt. Den största urbaniseringen har varit koncentrerad till de framväxande megastäderna i Afrika och Sydostasien, men även de nordeuropeiska storstadsregionerna har fortsatt att attrahera människor och företag.

Öresundsregionen och Hamburg, som tack vare den populära Fehmarnförbindelsen börjat bilda en gemensam arbetsmarknad, är numera en av de mest attraktiva storstadsregionerna i världen enligt flera globala index.

Stockholmsregionen med sina 3,5 miljoner invånare har hakat på och profilerar sig som ett globalt Mecka för startups och kreativa näringar. Gränsregionen Talsinki, som i samband med Rysslands upplösning år 2039 nu börjat interagera med femmiljonersstaden St Petersburg, har blivit ett globalt centrum för artificiell intelligens. Göteborgsregionen har vuxit fram som ett globalt centrum för hållbara transporter och fossilfri energi med sina sprudlande industrier och forskningsmiljöer.

Växjö har expanderat i alla riktningar med nya och hållbara stadsdelar, som i tätta miljöer erbjuder en stark stadskänsla med livsmiljöer där bostäder, arbetsplatser och offentliga platser för fritid och umgänge blandas med varandra. I dessa nya stadsdelar har många av de

klimatmigranter som de senaste tio åren kommit från städer i södra Europa funnit sig väl till rätta. Samtidigt är trångboddheten, som ökade under 2020-talet i utsatta områden och i orter nära Växjö, fortsatt är ett problem. Tätorterna utanför Växjö arbetar med att skapa attraktiva boendemiljöer för pendlare och distansarbetare, men har ofta haft svårt att hitta finansiärer. Centralorterna har inte vuxit i antal invånare de senaste 30 åren men tack vare fler digitala lösningar ha de kunnat behålla en god lokal service. De mindre kommunernas landsbygd har utvecklats svagare i skuggan av en ökad befolkningskoncentration.

Merparten av alla nya företagsetableringar och nya jobb skapats i Växjö med omnejd. Det har varit påfrestande för många kommuner att se koncentrationen av företag och kompetens till staden. Samtidigt är flera näringar fortfarande knutna till andra platser i länet, som det hållbara skogsbruket, fossilfri energiproduktion och en växande besöksnäring.

Länet har haft en positiv näringslivsutveckling under de senaste trettio åren tack vare att många företag förmått dra fördel av ett expansivt och framgångsrikt Växjö i kraftfältet mellan de tre storstadsnoderna i detta urbana och globala samhälle. Staden har en stor branschbredd och kan erbjuda en rad specialiserade tjänster. Inte minst har utvecklingen av starka ICT-kluster bidragit till detta, en utveckling som påbörjades redan för 30 år sedan. Staden har förmått att stärka länets konkurrenskraft och locka såväl företag som människor från både Sverige och andra länder. Övriga kommuner i länet har samtidigt kunnat förlita sig till att ”så länge som det går bra för Växjö så går det bra för oss”. I en regional utveckling där ”alla vägar går till Växjö” har de därför satsat på att kunna bibehålla sin befolkning och service.

Genom automatiseringen av många yrken på 2020-talets arbetsmarknad så har kompetensförsörjningen inom främst industrin kunnat hanteras trots att invånarna på vissa orter minskat. Samtidigt är utmaningen fortsatt stor inom offentlig sektor, men tack vare att en stor del av den offentliga servicen sköts från den stora länsgemensamma ledningscentralen i Växjö och i stor utsträckning är digitaliserad, så har det gått bra att hantera utmaningen.

Många minns att ”nära vård” var en fluga under 2020-talet, men det ställde stora krav på att klara kompetensförsörjningen. Genom koncentrationen av hälso- och sjukvårdens institutioner till Växjö har länet kunnat möta utmaningen att klara kompetensförsörjningen med en allt äldre befolkning. Det stora befolkningsunderlaget inom tre mil har också underlättat rekryteringen för företagen och gjort det lättare för många att byta jobb utan att behöva byta bostad.

Infrastrukturen har under de senaste 30 åren utvecklats med fokus på att knyta Kronobergs huvudorter närmare Växjö-Alvesta. Detta har skett längs med riksvägarna, som har utvecklats avseende såväl högre hastighet som bättre kapacitetsutnyttjande genom bättre teknik i självkörande fordon, som dessutom eliminerat trafikolyckor med personbil. Samtidigt har järnvägen genom länet fått en ökad roll genom förbättrad kapacitet med partiella dubbelspår.

Stråken mellan centralorterna och Växjö trafikeras med högklassig kollektivtrafik, såväl frekventa superbussar som regionaltåg. Kollektivtrafiken har långa ”öppettider” och eftersom fritidsresandet ökat kraftigt är tidtabellen den samma både under vardagar och helger. Genom självkörande fordon i kollektivtrafiken har kostnaderna reducerats och linjenätet utvecklats på ett sätt som ingen trodde var möjligt för 30 år sedan.

Självkörande fordon kompletterar de starka kollektivtrafikstråken och skapar god tillgänglighet även för personer utan tillgång till egen bil. En stark utveckling av både el- och vätgasdrivna fordon gör att personbilens flexibilitet kan nyttjas maximalt utan att klimatet och den

biologiska mångfalden påfrestas. Trängsel är sällan ett problem i länet, inte ens i Växjö, där digitala system i kombination med mobilitetstjänster optimerar trafikflödena.

Genom ett kraftfullt påverkansarbete från länet och Regionsamverkan Sydsverige med en uttalad ambition att stärka Växjö som regionalt centrum, har Växjö/Alvesta fått en station på den nya stambanan för höghastighetståg. Utbytet med såväl Stockholmsregionen som Öresundsregionen har fördjupats. Den sistnämnda har i realiteten utvidgats till att inkludera stora delar av Kronoberg. Den uppgraderade stambanan med noll förseningar och inga inställda tåg (minns ni 2020-talet?) har ersatt inrikesflyget, men Växjös starka utveckling som regionalt centrum har bidragit till att Växjö Småland Airport har flera eldrivna flyglinjer till regioner i Östersjöområdet och i Tyskland.

Den digitala infrastrukturen är väl utbyggd i Kronoberg, men har inte reducerat behovet av fysiska möten. Digitala innovationer inom AI och VR har inneburit att fler yrken kan skötas på distans eller automatiserats. Långväga semesterresor har delvis ersatts av innovativa VRTravels eller populära Next Stop World. Samtidigt har nya serviceyrken som kräver direkt interaktion mellan människor vuxit i omfattning. När hela världen blivit tillgänglig digitalt värderar vi mänskliga kontakter och IRL-upplevelser högre. AR stärker upplevelsen av den fysiska omvärlden. De kunskapsintensiva tjänstenäringarna utvecklas starkast och nästan enbart i Växjö. Specialiseringen av ekonomin har inneburit att innovativa regioner kombinerar "local buzz" och "global pipelines", det vill säga regionala kluster med goda fysiska och digitala förbindelser med andra regioner globalt. Eftersom i princip "alla" regioner kan erbjuda högklassiga digitala förbindelser har det blivit viktigare att samtidigt kunna erbjuda fysisk närhet på kontoren, något som bara Växjö kan erbjuda i länet.

Det intressanta pilotprojekt som skogsnäringen i södra Sverige genomfört tillsammans med Forest Stewardship Council (FSC) har bidragit till helt nya bruksmetoder och förädling av skogsråvara. Det internationella forskningscentret Forestry for Future vid Linnéuniversitetet i Växjö har satt länet och Sverige på världskartan. Länet ligger även i framkant avseende forskning och innovation inom energiproduktion och energilagring. På samma sätt har en rad framgångsrika satsningar genomförts inom livsmedelsnäringen, där ett ökat fokus på nationell självförsörjning och resurssnålhet bidragit.

Under 2020-talet var den ökande andelen skolungdomar som inte klarade behörighet till gymnasiet ett stort problem. Med mer individanpassad utbildning och smarta digitala applikationer där studenter kan ta del av föreläsningar och få handledning från duktiga lärare i hela Sverige har problemet blivit mindre, trots den stora omdaning av arbetsmarknaden som skett. Efter många års satsningar på skolan och en bättre fungerande integration så har utanförskapet i länet kunnat minska. Samtidigt finns det fortsatta utmaningar. Medan de många nyanlända klimatflyktingarna har kunnat anpassa sig till livet i Kronoberg så börjar det uppstå ett utanförskap i pendlingskommunerna där många saknar de kompetenser som behövs för de kvalificerade jobben inne i Växjö. Detta utanförskap har hanterats relativt bra ekonomiskt genom den s k basinkomstgarantin men socialt är utmaningarna fortfarande stora.

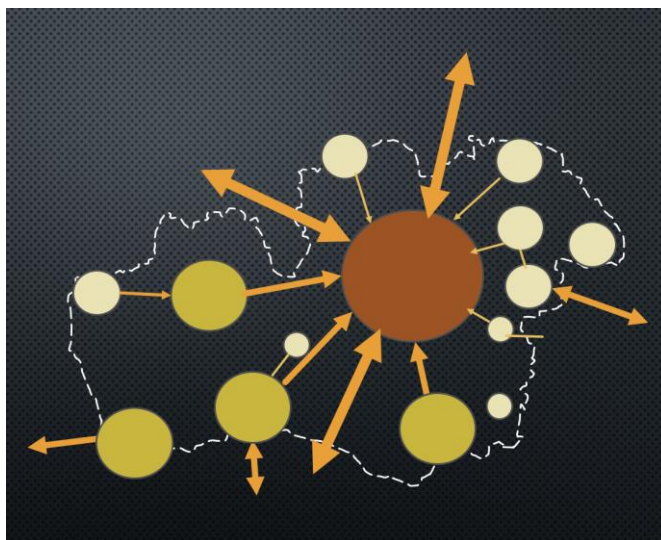
Turbulensen i omvärlden under 2020-talet bidrog till att många människor mådde dåligt. Den notan har betalats under både 2030- och 2040-talet i form av sociala problem, fattigdom och utanförskap. Samtidigt har det skett en positiv utveckling bland unga, som för 30 år sedan kände sig otrygga i länet. Genom en rad trygghetssatsningar så har otryggheten på senare år minskat, kanske också som en följd av den återetablerade världsordning som manifesteras genom det år 2039 bildade Global Stewardship Council – GS (tidigare kallades det FN).

De stora förändringar som skett i länet under de senaste trettio åren till trots så står utvecklingen stadigt på det rika natur- och kulturarvet. Växjö har vuxit fram som ett föredöme inom natur- och kulturområdet i landet med sina satsningar på Linnéuniversitetet och det fantastiska Kultur- och Naturum som byggts nära staden. De som bor i andra delar av länet eller övriga delar av Sverige och världen kan ta del av en del av utbudet och interagera via digitala lösningar.

En av de mest slående förändringarna sedan början av 2000-talet är det stora skiftet inom energiförsörjningen. Kronoberg har genom utvecklad samverkan mellan olika aktörer i länet inom fossilfri energi och en mobilisering av civilsamhället kunnat ta stora steg mot en hållbar utveckling. I Växjö har man lyckats att skapa ett energi- och transportsystem som är helt baserat på fossilfria och förnybara energikällor. Länet nådde inte målet om en minskning av utsläppen av växthusgaser lika snabbt som man trodde i början av 2020-talet, både på grund av problemen med att stärka upp det svenska elnätet och de stora sociala konflikter som uppstod i samband med energikrisen i Europa 2022 – 2028. De stora satsningarna på cirkularitet fick också en svår start, men sedan Växjö år 2034 bestämde sig för att bygga en helt cirkulär stad så har ansträngningarna börjat ge resultat.

Små land

Kronoberg fungerar som ett nav i Södra Sverige men regionen är mindre sammanhållen än för 30 år sedan. I det småskaliga Kronoberg har de flesta orter en hög grad av självförsörjning med bas i sina lokala marknader. De mindre orterna har fått en ökad attraktivitet och vitalitet kombinerat med en ökad robusthet i samhället. Växjö är fortfarande länets "huvudstad" men stadens roll för sysselsättning och boende har minskat. Samtidigt är Växjö fortfarande centrum för högre utbildning, forskning och specialiserad hälso- och sjukvård.

LOGIK	TAR SIG UTTRYCK SOM ...
1. Rumslig logik	1. Polycentrisk region – Växjö omgivet av vitala stora och små tätorter
2. Omvärld	2. Urbaniseringen avstannad i Europa. Renässans för närsamhället å la 1950-talet
3. Livsmiljö	3. Växjö kompletteras av vitala lokalsamhällen med hög livskvalitet.
4. Näringsliv	4. Präglas av småföretag inom varuproduktion och e-handel. Svag konkurrenskraft.
5. Transportsystem	5. Järnvägen driver stationssamhällenas utveckling. Nya tvärförbindelser.
6. Energi	6. Länet är självförsörjande och säljer energi. Energieffektivisering och vätgas i fokus.
7. Digitalisering	7. Det helt digitala samhället. Automatisering och robotisering löser utmaningar.
8. Sociala frågor	8. Låg stressnivå och ökad trygghet i samhället. Ett hälsocentrum i varje by. Bra skolor.
9. Miljö och klimat	9. Hållbara lokalsamhällen – resurshushållning och cirkularitet, hög självförsörjning.
10. Natur och kultur	10. Närhet till naturen stark drivkraft för bevarad mångfald. Kulturen flyttar in i VR.
11. Styrning / Governance	11. Fragmentisering. Mindre orter går sin egen väg.

De senaste trettio åren har urbaniseringen i världen fortsatt men i södra Europa har den stannat av i många regioner på grund av klimatförändringarna som gjort många städer svåra att leva i vissa tider på året. För trettio år sedan flyttade svenskar till Spanien men nu går rörelserna i motsatt riktning. De glesare bebyggda delarna av Sverige har blivit ett attraktivt alternativ för många europeiska storstadsbor när Sverige har vuxit fram som ett globalt centrum för hög livskvalitet, hållbara transporter och billig, fossilfri energi.

I skuggan av den fortsatta globaliseringen, så har den regionala och lokala nivåns betydelse för klimat- och energiomställningen bidragit till en renässans för närsamhället och lockelsen till "livet på landet" har attraherat många att söka sig till och bosätta sig utanför de stora städerna. I Sverige och Kronoberg är denna möjlighet större än på många andra håll i världen.

Möjligheten att transportera sig fossilfritt och i virtuella verkligheter har skapat en flexibilitet som gjort att mindre tätorter har fått ett uppsving. I det småskaliga Kronoberg har den lokala identiteten stärkts samtidigt som den regionala identiteten försvagats. Även om många fortfarande är stolta smålänningar känner sig fler som "sydsvenskar", samtidigt som

den lokala identiteten delvis stärkts genom en ökad social sammanhållning i de starkare lokalsamhällena. En intressant utveckling som drivits av den ökade småskaligheten i samhället och bidragit till ökad sammanhållning är att människor mer än i början av seklet vill självorganisera sig och även ber om att få ta lokalt ansvar för den offentliga sektorns traditionella kärnkompetenser i form av omsorg, vägskötsel osv. Det finns till och med autonoma, lokala elnät som drivs gemensamt. Troligen är det ett resultat av att man inte helt kunnat lita på att samhället klarar dessa uppgifter på egen hand och att det visat sig att lokala lösningar ibland är mer robusta än stora system.

Det har skett en spridning av länets bebyggelsestruktur där de mindre tätorterna utanför Växjö har tagit en roll som liknar den de hade under 1950-talet med levande och vitala lokalsamhällen. Bymässan 2030 var en viktig inspirationskälla till denna utveckling. Att bankerna också började förstå potentialen på mindre orter har betytt mycket för finansieringen av nya bostäder och lokaler. Flera orter i länet går nu sin egen väg och söker ofta samband med andra orter i grannlänen mer än med Växjö. Medan Växjö har en något långsammare befolkningsutveckling än för trettio år sedan så har många orter runt om i länet fått en ökad befolkning. Sökandet efter attraktiva och mer robusta, lokala samhällsstrukturer med en ökad självförsörjningsgrad av energi och livsmedel har varit drivande. Stationsorterna, som utsågs som viktiga tillväxtnoder under 2020-talet, har blivit centrala i länets utveckling och de utvecklas vidare med ny, attraktiv bebyggelse.

Näringslivet präglas av småföretag inom industri, varuproduktion och e-handel. Nya yrken har skapats i fotspåren av den omfattande digitaliseringen, som inte bara skapat goda förutsättningar för distansarbete, utan även för utbildning, fritid, samarbeten och demokratiskt deltagande. I Kronoberg finns ett par framgångsrika företag inom energisektorn som hävdar sig i den globala konkurrensen men generellt har det varit svårare att upprätthålla den internationella konkurrenskraften i det mer småskaliga samhället. Utan den snabba automatiseringen under 2030-talet så hade det nog inte varit möjligt. Det har vuxit fram många nya, familjeägda brödföretag som satsar på lokal produktion och lokal marknad. Klimatförändringen har skapat nya möjligheter och det har skett en intressant utveckling genom de många små vingårdar som etablerats i länets sydliga delar och framgångsrikt konkurrerar med Moseldalen och Alsace om att producera Europas bästa vita viner. Genom länets stora satsningar på förnyelsebar energi och energilagring i kombination med tillvaratagande och förädling av råvaror från jord- och skogsbruket har några lokala företag också kunnat expandera och vara innovativa, även om de ibland har haft svårt att få tag i kapital och arbetskraft.

I många av de mindre orterna har det varit svårt att klara kompetensförsörjningen för mer kvalificerade jobb med den ökade specialisering som skett. Det är bara Växjö, Ljungby och Älmhult som lyckats klara denna utmaning någorlunda bra. Samtidigt har det gått bra att klara kompetensförsörjningen för den mer lokala marknaden och automatiseringen har i viss mån underlättat omställningen och utvecklingen även på mindre orter.

Skolresultaten är idag betydligt bättre än för trettio år sedan och få elever lämnar grundskolan utan godkänt i alla ämnen. På sikt bedöms bristen på kompetens därför kunna minska. Här har de mindre skolenheterna i kombination med mer riktat stöd till utsatta elever varit viktiga. Men kanske viktigast av allt har varit läraryrkets ökade status, som lett till ökat söktryck på Lärarhögskolan och bättre löner. Kronoberg har samtidigt satsat mycket på att vara attraktivt för lärare.

Infrastrukturen har utvecklats med fokus på att skapa funktionella regioner oavsett de administrativa gränserna. Sydsverige är i hög grad en gemensam region. Järnvägen har spelat en viktig roll, inte minst för stationssamhällenas utveckling, men det är de länsöverskridande

Europa- och riksvägarna som knyter samman kommuner från olika län. Ljungby har orienterat sig såväl mot Halmstad som mot Växjö och Lessebo lika mycket mot Kalmar. Markaryd är en del av arbetsmarknaden i nordvästra Skåne och västra Halland. Älmhult är en funktionell del av Skåne. Tingsryd har stort utbyte med västra Blekinge och Uppvidinge samverkar med södra Jönköpings län, men båda kommunerna är nära Växjö-Alvesta.

Vägratrafiken har utvecklats avseende såväl högre hastighet som bättre kapacitetsutnyttjande genom bättre teknik i självkörande fordon som dessutom eliminerat trafikolyckor med personbil. Öresundståg AB var modell för bildandet av Sydtrafiken, som nu hanterar kollektivtrafiken i hela Sydsverige. Därmed har länsbolagens uppbyggnad med radiella linjer mot residenskommunen brutits och resandet över länsgränserna har utvecklats dramatiskt under de senaste tio åren.

Fokus på länsöverskridande trafik och infrastruktur har gjort att stråken mellan Kronobergs olika orter inte utvecklats lika starkt. De mindre kommunernas landsbygd har utvecklats relativt svagt, medan centralorterna och de små orterna med sin tätortsnära landsbygd utvecklats positivt och har ökat sin andel av länets invånare sedan 2020. Det har också bidragit till att de har en bra lokal service. Självkörande fordon kompletterar kollektivtrafiken och skapar god tillgänglighet även för personer utan tillgång till bil. En stark utveckling av både el- (inklusive vätgas), och biobränsle drivna fordon gör att personbilens flexibilitet kan nyttjas utan att klimatet påfrestras.

Den nya stambanan för höghastighetståg fick ingen station i Kronoberg, eftersom förutsättningarna för ett starkt påverkansarbete inte har funnits, i och med att nya förbindelser utvecklats. Växjö utbyte med Öresundsregionen har fördjupats. Eftersom underlaget till Växjö Småland Airport har minskat så har flygplatsen utvecklats och resenärerna tar i stället tåg eller bil till framför allt Copenhagen Airport om de ska ut i världen.

Den digitala infrastrukturen är väl utbyggd i Kronoberg och tillsammans med klimatutmaningen och nya värderingar har digitala möten och samverkansformer i hög grad ersatt fysiska möten. AI och VR har inneburit att många fler yrken kan skötas på distans och automatisering och robotisering har stärkt personliga tjänster utan att kräva fysisk närhet. De kunskapsintensiva tjänstenäringarna utvecklas starkast i Växjö, men det är tydligt att staden har tappat kritisk massa och därmed attraktionskraft relativt framför allt storstadsregionerna.

Kronoberg är ett mer robust samhälle än för trettio år sedan. Självförsörjningsgraden har ökat och vi lever en mer hållbar livsstil som är mindre fokuserad på konsumtion och mer på återbruk. Den struktur av små lokalsamhällen som vuxit är på många sätt hållbar avseende resurshushållning och cirkularitet, men de ekonomiska och sociala dimensionerna har inte riktigt hängit med i omvandlingen. En låg tillväxttakt i ekonomin i kombination med stora omställningsbehov under de senaste trettio åren har inte fullt ut kunnat kompenseras av framväxten av nya, hållbara verksamheter, som också kräver nya kompetenser.

Länets befolkning har genom den ökade invandringen från främst södra Europa blivit mer blandad. Samtidigt har det varit lättare för de nyanlända att integreras i det småskaliga Kronoberg där de tagits väl om hand i de många orterna som de sökt sig till. Ett skäl till det är att de nya länsinvånarna har kunnat fylla många luckor i kompetensförsörjningen och bidragit med nya kunskaper och erfarenheter på de mindre orterna.

Det ökade fokuset på lokalsamhällen har minskat stressnivån i samhället. Samtidigt har omställningen varit svår för många som varit vana vid att kunna få tillgång till allt på armlängds avstånd i staden. När förr många "sprang in i väggen" så är det idag många som "stänger dörren" och "isolerar sig" på landet då det numera är möjligt att jobba på distans i alla länets

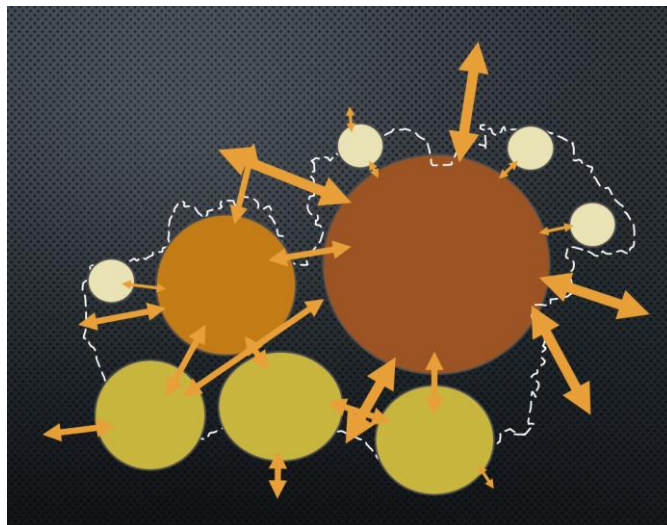
delar och eftertraktat att leva nära naturen. Den nära vården har fått genomslag genom de lokala hälsocentra (tidigare kallades de vårdcentraler) som finns på alla orter. De har varit väldigt viktiga för den förbättrade folkhälsan i länet.

De utvecklade lokalsamhällena har ökat tryggheten bland unga. Att de alla sedan många år har sitt eget Poliskontor och de nya bevakningssystemen har bidragit till detta liksom att människor kommit varandra närmare i de numera vitala småsamhällena. Tryggheten i länet har ökat genom olika virtuella plattformar och socialtjänstens nya metoder för tidiga insatser bland utsatta barn.

Det blomstrande lokala kulturlivet har bidragit till den ökade tryggheten och samhörigheten i både Växjö och de mindre orterna. Kulturen är mer tillgänglig och närvarande i stations-orterna och andra orter i länet nu när fler får tid över när de inte behöver pendla in till Växjö som förr. Det lokala näringslivet har också engagerat sig i stödet för kulturen då företagen inser att den lokala kulturen och föreningslivet är en viktig attraktionsfaktor.

Sedan många år är länet självförsörjande på energi. Satsningarna på vätgas i Ljungby i kombination med vindkraft och tillvaratagande av spill från skogsförädlingsindustrin har skapat en gynnsam situation. Länet exporterar också energi till kringliggande län, något som hade varit helt omöjligt utan de stora satsningar som gjort på elnätet och med målet att skapa ett mer robust elsystem. De på grund av effektbrist nödvändiga elavbrotten under 2020-talet och de höga elpriserna drabbade både tätorter och landsbygden hårt och blev startskottet för de stora satsningarna. I länet har det även satsats stort på energieffektivisering inom industrin och offentlig förvaltning.

I det flerkärniga Kronoberg agerar hela länet som om det vore en kommun. Växjö spelar huvudrollen och andra regionala kärnor kompletterar genom att spela olika roller. Viktiga skalfördelar har skapats i nätverk och genom samarbete. Det återstår ännu utmaningar att ta tag i, inte minst när det gäller de allt tydligare effekterna av klimatförändringen och bortfallet av biologisk mångfald, men med de framgångar som redan skördats i samarbetet inom det flerkärniga Kronoberg så bör även de problemen gå att lösa.

LOGIK	TAR SIG UTTRYCK SOM ...
1. Rumslogik	1. Polycentrisk region – en flerkärnig nätverksstruktur. Växjö samspelar med övriga.
2. Omvärld	2. Urbaniseringen i Sverige och Europa delvis i nya former. Klimatflyktingar.
3. Livsmiljö	3. Länsgemensamma satsningar på attraktivt boende. Profilering av olika orter.
4. Näringsliv	4. Skalfördelar i nätverk. Konkurrenskraftigt internationellt. Blomstrande besöksnäring.
5. Transportsystem	5. Knyter samman de regionala kärnorna i effektiva stråk. Autonom kollektivtrafik.
6. Energi	6. Olika källor, regional produktion och konsumtion. Energilagring (vätgas/salt).
7. Digitalisering	7. Väl utbyggt och en förutsättning för kärnornas och landsbygdens utveckling
8. Sociala frågor	8. Ökad social sammanhållning de regionala kärnorna. Väl fungerande integration.
9. Miljö och klimat	9. Cirkularitet och klimatanpassning med sociala och ekonomiska hänsyn.
10. Natur och kultur	10. Mångsidiga livsmiljöer med ett rikt kultur- och fritidsutbud – Kulturrum i nyckelroll.
11. Styrning / Governance	11. Länet agerar och interagerar som om det vore en kommun. Många tar en roll.

Den starka utvecklingen av både fysiska och digitala kommunikationer, klimatförändringen och nya värderingar har inneburit att urbaniseringen i Sverige och Europa delvis antagit nya former. Viktiga skalfördelar som tidigare följde av regionförstoring och befolkningskoncentration i storstäder har delvis ersatts med en flerkärnig nätverksstruktur där regionala kärnor ”lånar” storlek från varandra såväl inom länet som med funktionella regioner utanför länet.

Växjö är länets centrum samtidigt som Kronoberg har fått en rumslogisk struktur där de regionala kärnorna spelar en tydlig funktionell roll och har haft en positiv utveckling under de senaste 20 åren. På detta sätt samspelar olika delar av länet funktionellt så intimt med varandra och länets grannlän som om länet vore en enda kommun. Kronoberg har genom detta fått en starkare regional identitet och ”Kronobergare” är ett begrepp som kommit att ersätta ”småläningar” i den södra delen av landskapet. Framtidstron är stark i länets alla delar.

De starka regionala kärnorna med sina omland började ta form i början av 2030-talet genom en medveten profilering av olika orters roller och har bidragit till att livskraftiga, delregionala centra har kunnat utvecklas i länet. Den stora länsgemensamma satsningen på nya bostä-

der med passivhusstandard som påbörjades i slutet av 2020-talet har profilerat länet och attraherat nya invånare från Sverige och övriga Europa till alla länets orter.

Sedan privata och offentligt ägda bostäder började förmedlas utan mellanhänder på plattformen "Home4U" och realisationsvinstbeskattningen för bostäder avskaffades år 2028 så har det skapats en vitalitet på bostadsmarknaden som tidigare saknades. Det har underlättat att matcha tillgång och efterfrågan på bostäder och skapat fungerande flyttkedjor som gjort det möjligt för alla att hitta en lämplig bostad i olika delar av länet. Nu byggs det och renoveras överallt i länet, inte minst i de regionala kärnorna med omland. De ödehus som sågs på olika håll för 30 år sedan är nu bara ett minne blott. Vid behov har man genom en god beredskap i de regionala kärnorna också lyckats snabba upp tillstånds- och byggprocesserna avsevärt jämfört med hur det var i början av på 2000-talet.

De vitala regionkärnorna erbjuder idag mångsidiga livsmiljöer med ett rikt kultur- och fritidsutbud. Digitala verktyg som minskat behovet av att resa för att se olika världsstjärnor eller besöka nya platser innebär att alla nu har världens kulturliv i sitt interaktiva vardagsrum. Behovet av sociala kontakter och gemensamma aktiviteter har samtidigt ökat. Regionkärnornas nätverk av Kultorum, med sin kombination av fysiska och virtuella möten har därför blivit väldigt omtyckta. Det har också de helautomatiserade livsmedelsbutikernas "Sociala hörna" där människor möts för att ta en kopp kaffe, byta saker eller spela ett av de gamla analoga sällskapsspelet som nu är så populära.

Näringslivet är livaktigt och konkurrenskraftigt på den internationella marknaden samtidigt som länet har blivit attraktivt för internationella företag och människor från olika delar av världen. Under 2020-talet fanns en trend att företag behöll produktionen i Kronoberg medan huvudkontorsfunktioner och forskning och utveckling flyttas till Malmö. Den trenden är nu bruten. Växjö och ett par av de regionala kärnorna har blivit mer tillgängliga och attraktiva, vilket innebär att även ledningsfunktioner kan lokaliseras dit. De regionala kärnorna har kunnat odla en egen profil på sin näringslivsstruktur med starka synergier mellan varuproduktion och tjänstenärings. Denna utveckling har delvis skett på bekostnad av de mest specialiserade tjänstenäringsarna och Växjö har fått ett minskat utbud av kvalificerade tjänster. Å andra sidan finns sådana att tillgå virtuellt eller på nära håll i Öresundsregionen. Genom en gemensam regional/kommunal satsning på lokaler för co-working i regionkärnornas centralorter skapades en struktur som effektivt har kompletterat arbete i hemmet och på arbetsplatsen för de många som fortfarande behöver utföra en stor del av arbetet på en viss fysisk plats. Många funktioner som tidigare var koncentrerade till Växjö har kunnat delas upp mellan Växjö och andra regionala kärnor. Besöksnäringen har en hög tillväxt, bland annat genom den effektiva paketeringen av Kronobergs många attraktiva besöksmål, men också genom goda förbindelser till andra regioner i Sverige och världen. På grund av den hårdnande internationella konkurrensen och omvandlingen av näringslivet har Kronoberg också haft strukturella kriser som drabbat enskilda branscher. Dessa hade troligen skapat större problem om de inte kunnat hanteras relativt bra tack vare det täta samarbetet mellan länets olika aktörer.

Infrastrukturen har utvecklats med fokus på att knyta samman de regionala kärnorna med effektiva stråk där människor lätt kan röra sig dygnet runt i olika riktningar. Kronoberg är samtidigt en föregångsregion när det gäller att erbjuda hög tillgänglighet på landsbygden. Region, kommuner och andra aktörer enades redan i mitten av 2020-talet om att se mindre orter och landsbygdens möjligheter och var tidiga med att testa systemet Bus4Me vilket var en av flera saker som gjort att landsbygden utvecklats bättre i Kronoberg än många andra län. Teknikutvecklingen inom transportsektorn som vi trodde på för 30 år sedan har nu revolutionerat tillgängligheten utanför städerna.

Systemet Bus4Me har blivit en succé och givit mindre samhällen och landsbygden en hög tillgänglighet genom att självkörande fordon integrerats i en sömlös kollektivtrafik med mycket attraktiva restider från dörr-till-dörr. Utbyggnaden av ett bra cykelvägsnät ger elcykeln konkurrenskraftiga restider inom respektive regionkärnas upptagningsområde. Vägtrafiken har utvecklats avseende såväl högre hastighet som bättre kapacitetsutnyttjande genom bättre teknik i självkörande fordon som dessutom eliminerat trafikolyckor med personbil. En stark utveckling av både el- och biobränsle drivna fordon gör att personbilens flexibilitet kan nyttjas utan att klimatet påfrestras, särskilt nu när ingen längre äger en egen bil.

När Kronobergarna bestämde sig för att helhjärtat arbeta tillsammans kom flera framgångar snabbt. Den första var att Ljungby fick en station på den uppgraderade och snabbare stambanan. Regionen och kommunerna lovade staten en högklassig anslutande kollektivtrafik, vilket har gett stationen ett tillräckligt resandeunderlag och bidragit till att utveckla Ljungby som en regional kärna. Utbytet med såväl Stockholmsregionen som Öresundsregionen har fördjupats. Den sistnämnda har i realiteten utvidgats till att inkludera stora delar av Kronoberg. De snabba och punktliga stambanorna i landet har ersatt inrikesflyget, men regionens och kommunernas gemensamma satsning på Växjö Småland Airport har resulterat i flera el- och vätgasdrivna flyglinjer till regioner i Norden, på andra sidan Östersjön och i Storbritannien.

Den digitala infrastrukturen är väl utbyggd i Kronoberg och en förutsättning för kärnornas och landsbygdens utveckling. AI och VR har inneburit att många fler yrken har automatiserats eller kan skötas på distans. Automatisering och robotisering har stärkt tillgången och kvaliteten på personliga tjänster utan att kräva fysisk närhet.

Hållbarhet och cirkularitet är precis som för trettio år sedan ett nyckelord i länets utveckling. De stora utmaningarna har också legat i detta. Dels därför att det varit svårt att klara de sociala och ekonomiska dimensionerna av den snabba omställningen på 2020- och 2030-talen, dels därför att det tidigt visade sig att regional cirkularitet inte kunde skapas utan nära samverkan med andra regioner i Sverige och världen. För många varugrupper, som till exempel batterier till elbilar, var det omöjligt. Robusthet är ett annat begrepp som varit i fokus i flera decennier. Det tar sig bland annat uttryck i en ökad självförsörjningsgrad inom livsmedelsförsörjningen i Sverige, där de många framgångsrika livsmedelsföretagen i länet har utvecklat nya koncept och spelar en viktig roll.

Arbetskraftsförsörjningen i länet har blivit en succé sedan näringsliv och kommuner tog ett gemensamt grepp och tillsammans med Linnéuniversitetet, Chalmers och Lunds Universitet skapade karriärvägar och incitament för unga och äldre att skaffa sig de kompetenser som 2050-talets samhälle behöver. Grundskolor och gymnasier runt om i länet har tagit till sig detta nya sätt att arbeta på ett utmärkt sätt.

Trots de återkommande flyktingströmmarna från Sydeuropa och de senaste åren från det sönderfallande Ryssland så har integrationen gått väldigt bra. Det allt tätare samarbetet mellan olika delar av länet har underlättat att matcha immigranter med såväl bostäder som arbetstillfällen. Det har i sin tur bidragit till en ökad social sammanhållning i länets olika regionala kärnor. Immigrationen har också löst den demografiska utmaning som länet stod inför i början av seklet. Kronoberg är ett län som omfamnar sin omvärld och omfamnas av omvärlden.

De stora påfrestningarna på folkhälsan som sågs under 2020-talets slut på grund av omvälvande händelser i omvärlden och svåra ekonomiska förhållanden är inte längre påtagliga.

Systemet med nära vård är fullt utvecklat. Hälsocentralerna runt om i länet både förebygger sjukdom och tar hand om många av dem som akuten i Växjö en gång i tiden tog hand om.

I Kronoberg kan man känna sig säker och trygg tack vare ett förebyggande arbete i skolor och på torg. Den lokala polisens och socialtjänstens sammanslagning, samt deras nära samarbete med skolorna har givit goda resultat. De sociala skillnaderna har minskat och civilsamhällets roll i samhället har blivit mer välutvecklat i länets orter vilket har gjort att sammanhållningen har ökat.

Energiförsörjningen i länet kommer från en rad olika energikällor som har det gemensamt att de är baserade på regional produktion och konsumtion. Länet exporterar el framför allt till Göteborgsregionen och Öresundsregionen från de många vind- och solkraftsanläggningarna. Ett viktigt skäl till att detta fungerar så bra är att det i länet de senaste 25 åren har gjorts mycket stora investeringar för att säkerställa både ledningsnät, balans i systemet och produktion som garanterar energi till konkurrenskraftiga priser för Kronobergs företag och hushåll. En stor del av den överskottsenergi som produceras lagras även i vätgas- eller saltlagren runt om i regionen för att användas under den kalla årstiden. Även om omställningen till fossilfria fordon tog längre tid än man först tänkte, så var länet för tio år sedan ett av de första fossilfria länen i EU och fick år 2042 priset European Transport Zero Emission Region (ETZER).

7. Vägar framåt

Trenderna och framtidsbilderna i denna rapport är ett underlag för det fortsatta arbetet med att ta fram en ny regional utvecklingsstrategi för Kronoberg. De syftar till att bidra med tankar kring framtida regionala mål och strategier. Som framgår av redovisningen av trenderna och de tre framtidsbilderna för Kronobergs län så finns det många utmaningar att tackla och möjligheter att ta tillvara under de kommande 30 åren. Samtidigt är det bråttom att agera för att klara den omfattande omställning som målas upp. Hur kan då Kronoberg ta sig an denna uppgift? Nedan skisseras några idéer och medskick som framkommit under arbetet med trendanalys och framtidsbilder.

Allt hänger ihop

Traditionellt har samhällsplanering och olika utvecklingsinsatser i Sverige byggt på att olika samhällssektorer ansvarar för sin planering och olika insatser. Denna modell har tjänat oss väl under de senaste 100 åren. Trendanalysen i denna rapport antyder att den sektorsindelade samhällsplaneringen i vår tid av ökad komplexitet har nått sitt bäst före datum. Ska Kronoberg och Sverige klara de utmaningar som målas upp och kunna ta tillvara de möjligheter som skapas så måste förmågan att planera, genomföra och följa upp olika investeringar och insatser ske med ett större helhetsperspektiv än hittills. Åtgärder i transportinfrastrukturen får till exempel inte bara ekonomiska konsekvenser för näringsliv och invånare utan också för miljön och sociala förhållanden. Detsamma gäller inom en rad andra områden. En ny RUS för Kronoberg behöver därför utgå från helhetsperspektivet och stödja olika sektorsintressen att i ökad grad arbeta utifrån ett sådant perspektiv. Konsekvenserna ur ett helhetsperspektiv bör tydligt framgå när investeringar görs inom olika samhällssektorer. Endast på så sätt kan suboptimeringar undvikas och synergier tas tillvara. Precis som olika insatser ibland måste föregås av en miljökonsekvensbeskrivning så skulle olika prioriteringar och insatser i en RUS kunna kompletteras med en ex-ante beskrivning av konsekvenserna ur ett bredare hållbarhetsperspektiv – en holistisk RUS-analys. Sektorsspecifika planer bör i framtiden på samma sätt innehålla en sådan analys som visar vilka effekter en sektors plan har för andra sektorer.

Från regionala mål till rumslig struktur

Regionala mål och utvecklingsstrategier är visionära dokument. Men de utgår från de strukturer som byggts upp i vårt samhälle – som våra transportsystem, utbildningssystem, energisystem eller näringslivsstruktur. Samtidigt siktar de mot ett önskat framtida regionalt tillstånd som innebär någon form av förändring. En sådan utveckling påverkar befintliga strukturer och kräver ibland en förändring av dem. Det har sedan ett tjugotal år pågått en diskussion i Europa och Sverige kring kopplingen mellan regional utveckling och rumslig utveckling. Den pekar på att framtidens samhällsutmaningar inte kan lösas effektivt med de traditionella verktygen inom våra planeringssystem. För att potentialen i de rumsliga strukturerna ska kunna nyttjas bättre behöver systemet utvecklas. Detta behov har noterats på såväl regional som nationell nivå i Sverige.⁶¹

När Kronoberg i dialog med kommunerna och andra nyckelaktörer i länet lägger fast sin önskade utvecklingsinriktning i den regionala utvecklingsplanen så får det strukturella konsekvenser på en rad olika områden. Det innebär bland annat att etablerade rumsliga samband kan komma att försvagas eller behöver förstärkas. För att förstå dessa föränd-

⁶¹ Boverket, Ramverk för nationell planering - Förslag till utvecklad nationell planering i Sverige (2022)

ringar och vad de kan tänkas betyda så är det värdefullt att illustrera de förändrade strukturerna i form av kartor och bilder - strukturbilder. På så sätt synliggörs inte bara bilden av ett framtida samhälle utan även målkonflikter och möjliga synergier. Med hjälp av strukturbilder kan olika rumsliga strukturer analyseras och beslutsfattare får ett kvalificerat underlag för att ta ställning till vilka rumsliga konsekvenser som kan och bör uppstå ur olika alternativa vägval och åtgärder i ett regionalt perspektiv. Strukturbilder är därför ett värdefullt verktyg i det regionala utvecklingsarbetets verktygslåda.

Regionala mål och strategier behöver översättas till platsspecifika insatser

Kopplingen mellan regionala utvecklingsstrategier och konkreta insatser är ofta svag. Det uppstår lätt ett gap mellan de regionala visionerna och hur dessa ska genomföras i praktiken. Hur ska till exempel Kronobergs och många andra regioners ambitiösa mål om ett fossilfritt transport- eller energisystem förverkligas?

Alla insatser sker på en plats – där utvecklas företag, byggs gator, rekryteras lärare, vidareutbildas medarbetare eller stannar bussar vid ett resecentrum. Fiberkablar eller trådlöst internet byggs på en plats, och så vidare. Platsbunden utveckling är nyckeln till förverkligandet av regionala mål och platserns betydelse framgår tydligt i de framtidsbilder som målats upp i denna rapport. Kommunerna, olika lokala aktörer och civilsamhället har både kännedom om platsens förutsättningar och kan bidra med tankar kring hur regionala mål och strategier skulle kunna genomföras lokalt. Genom olika pilotprojekt kan Regionen och olika finansiärer stödja platsspecifika insatser som kan bilda mönster för andra platser i länet. Regionen kan tillsammans med kommunerna och näringslivet skapa lokala plattformar för genomförandet av RUS. För att undvika att sådana blir ”bara” ytterligare ett samtalsforum så kan de med fördel vara inriktade på en eller ett par konkreta utmaningar som behöver lösas eller möjligheter som borde tas tillvara på den aktuella platsen.

Interaktiv styrning och samverkan

Denna rapport pekar på att en omfattande omställning kommer att krävas i en rad olika samhällssektorer. En sådan omställning behöver som tidigare nämnts bygga på de tre hållbarhetsprinciperna och ett helhetstänkande. För att lyckas med det kommer det att krävas nya sätt att arbeta med stöd av tydliga principer och förhållningssätt. Det kommer att fordras arbetsformer som stödjer avvägningar mellan olika intressen, men också för att möjliggöra ett kraftfullare genomförande av de strategier, program och planer som syftar till omställning av länet.

En gemensam förståelse mellan olika samhällsnivåer och aktörer är grunden för ett sådant agerande. Till exempel påverkar en kommuns planering hela länets rumsliga struktur eftersom mark- och vattenanvändningen i en enskild kommun på olika sätt påverkar den länsgemensamma måluppfyllelsen. Ingen enskild aktör sitter heller på hela lösningen till sina egna omställningsutmaningar.

Interaktiv styrning och samverkan är då två viktiga nyckelord. Genom en levande och handlingsinriktad dialog mellan olika utvecklingsaktörer möjliggörs ett kontinuerligt utbyte av tankar och idéer mellan offentliga, privata och civila aktörer på olika samhällsnivåer. I en sådan dialog skapas en bättre förståelse för olika aktörers roller och mandat, hur de själva påverkar andras förmåga till måluppfyllelse, samt för hur lagstiftning och andra styrmedel påverkar viktiga planerings- och utvecklingsrelaterade frågor i länet. Genom att skapa sådana, såväl tematiska som tvärsektoriella fora för dialog (digitala eller fysiska mötesplatser) ges möjlighet till kunskapsspridning och kunskapsinhämtning kring de behov och utmaningar som länets olika utvecklingsaktörer upplever.

9. Metodik

1. Trendanalys

Trendanalysen genomfördes med utgångspunkt i Kronobergs utmaningar och mål för framtiden, så som de uttryckts i RUS och andra styrdokument. Trendanalysen har utförts utifrån den s k PESTEL-modellen för att belysa hur megatrender påverkar olika dimensioner av samhällsutvecklingen. Trendanalysen baserades främst på skrivbordsstudier med fokus på tidigare arbete kring trend- och omvärldsanalys som Sweco och andra aktörer gjort, samt olika styrdokument i Kronobergs län. Inspiration hämtades bland annat från ESPAS arbete med framtidssyn och omvärldsanalys. För att säkra trendanalysens relevans för Kronoberg genomfördes våren 2022 ett tolkningsseminarium i Växjö med ett femtiotal deltagare från Region Kronoberg, länets kommuner och andra utvecklingsaktörer.

2. Tre framtidsbilder

Tre framtidsbilder togs därefter fram i dialog med Region Kronoberg. De baserades på trendanalysen och länets utmaningar. Ofta formas sådana framtidsbilder kring tre utvecklingsspår – ”bästa utfall”, ”sämsta utfall” och ”fortsättning som hittills”. I detta fall valdes istället möjliga rumsliga utvecklingsspår som utgångspunkt och några olika s k scenariokors diskuterades. Slutligen valdes ett scenariokors med monocentrisk respektive polycentrisk utveckling på den ena axeln och ”stad” respektive ”land” på den andra. I ett län med Kronobergs rumsliga struktur bedömdes dessa dimensioner vara intressanta att belysa för att bidra med tankegods inför kommande RUS-arbete men också för kommunernas utvecklingsarbete. Även framtidsbilderna diskuterades och fick ytterligare inspiration vid ett större tolkningsseminarium hösten 2022. Trendanalysen och framtidsbilderna har också varit underlag för dialoger i olika grupperingar i regionen vid några andra tillfällen.

3. Vägar framåt

I skenet av arbetet med trendanalysen och framtidsbilderna avslutas denna rapport med några reflektioner kring det fortsatta utvecklingsarbetet i Kronoberg – återigen med utgångspunkt från länets utmaningar och möjligheter så som de tonar fram i trendanalys och framtidsbilder. De samtal som förts under arbetets gång i samband med möten och seminarier har bidragit med tankar kring detta avsnitt. Syftet är inte att ge svar utan att lyfta perspektiv och frågor som kommit upp på bordet och behöver besvaras om Kronoberg ska lyckas med måluppfyllelse och omställning.

Bilagor

Bilaga 1: Källförteckning

American Psychological Association, Sharif M m fl	<i>Having Too Little or Too Much Time Is Linked to Lower Subjective Well-Being</i> (2021)
Boverket	<i>Internationell förstudie av nationella anspråk i fysisk planering</i> (2020)
Boverket	<i>Ramverk för nationella planering – Förslag till utvecklad nationella planering i Sverige</i> (2022)
Elektrifieringskommissionen	<i>Elektrifieringslöften – kraftsamling för elektrifiering av regionala godstransporter från norr till söder</i> (2021)
ESPAS	<i>Global Trends to 2030: Challenges and Choices for Europe</i> (2019)
ESPON	<i>COMPASS Comparative Analysis of Territorial Governance and Spatial Planning Systems in Europe</i> (2018)
European Union Institute for Security Studies	<i>The benefit of hindsight: What we got wrong – and why”</i> (2019)
Europeiska Kommissionen	<i>Spring Standard Eurobarometer 2019, Annex</i> (2019)
Folkhälsomyndigheten	<i>Hälsokonsekvenser av klimatförändring i Sverige – En risk- och sårbarhetsanalys</i> (2021)
Folkhälsomyndigheten	<i>Nationella folkhälsoenkäten 2018 – 2021, regionala data</i> (2022)
FN	<i>World population prospects 2022</i> (2022)
Funck S M	<i>Biodiversity Loss and Countermeasures” in Life on Land. Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals.</i> (2021)
Hariri, Yuval Noah	<i>Homo Deus: Kort historik över morgondagen</i> (2017)
Hecht, David	<i>The Neural Basis of Optimism and Pessimism”, Experimental Neurobiology</i> (2013)
IOT Analytics	<i>State of IoT</i> (2022)
IPCC	<i>Klimat i förändring 2022 – Att begränsa klimatförändringen”</i> (2022)
Jylhä K. m fl	<i>Climate anxiety: Conceptual considerations, and connections with climate hope and action</i> (Global Environmental Change, 2022)
Kahneman, Daniel	<i>Thinking, fast and slow</i> (2011)
Nordregio	<i>Local and regional experiences of remote work and multilocality</i> (2022)
Nordregio	<i>Remote work: Effects on Nordic people, places and planning 2021-2024</i> (2022)
Manpower Group	<i>The talent shortage</i> (2022)
PWC	<i>Sizing the prize – What’s the real value of AI for your business and how can you capitalise?</i> (2017)
Regeringskansliet	<i>Nationell strategi för elektrifiering – en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning</i> (2022)
Regeringskansliet	<i>Sveriges export- och investeringsstrategi</i> (2015)
Region Kronoberg	<i>Barn och ungdomars häls och levnadsvanor i Kronobergs län</i> (2021)
Region Kronoberg	<i>Befolkningsutvecklingen i Kronobergs län 2019 och befolkningsprognos för perioden 2020 - 2034</i> (2020)
Region Kronoberg m fl	<i>En god hälsa för alla – för hållbar utveckling och tillväxt i Kronobergs län. Läns gemensam folkhälsopolitik för Kronobergs län</i> (2016)
Region Kronoberg	<i>Ett gott liv i ett livskraftigt Kronoberg – näringsliv, boende och service i Kronobergs län. En kulturgeografisk analys</i> (2019)
Region Kronoberg	<i>Inriktning och ramverk Bymässa 2030, fördjupad utredning</i> (2021)
Region Kronoberg	<i>Kompetensförsörjning 2022 – utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser för Kronobergs län</i> (2022)
Region Kronoberg	<i>Ortsutveckling i Kronobergs län</i> (2015)
Region Kronoberg	<i>RUS Gröna Kronoberg</i> (2019)
Region Kronoberg	<i>Strategi för Smart specialisering i Kronoberg 2021 – 2027</i> (2021)
Region Kronoberg	<i>Stationssamhället som regional resurs</i> (2019)
Region Kronoberg	<i>Uppföljnings av det regionala utvecklingsarbetet 2021 och förutsättningar framåt</i> (2022)
Romklubben, Randers J	<i>2052</i> (2012)
Tillväxtverket	<i>Tillstånd och trender för regional tillväxt 2020</i> (2021)
SCB	<i>Regionala befolkningsframskrivningar 2022 – 2040</i> (2022)

SKR	<i>Ekonomirapporten (2022)</i>
SOU 2004:43	<i>Den könsuppdelade arbetsmarknaden (2004)</i>
SOU 2016:85	<i>Digitaliseringens effekter på individ och samhälle (2016)</i>
<i>Spatial Foresight</i>	<i>Internationell översikt av nationella planer (2020)</i>
Statskontoret	<i>Sektorisering inom offentlig förvaltning (2005)</i>
Svenska Kraftnät	<i>Systemutvecklingsplan 2022 – 2031 – vägen mot en tredubblad elanvändning (2022)</i>
Sweco	<i>Framtidsbild norr: Den cirku-nära regionen (2022)</i>
Sweco	<i>Framtidens näringsliv i Stockholmsregionen (2021 och 2022)</i>
Sweco	<i>Samhället om 30 år (2018)</i>
Sweco	<i>Transport... Henrik</i>
TietoEvry, Demoskop	<i>Kommunen, digitaliseringen och samhället (2021)</i>
Tillväxtanalys	<i>Vem försörjer vem? – försörjningsbördan och ekonomisk tillväxt (2003)</i>
Tillväxtverket	<i>Varuexporten ökade i hela landet under 2021 (2022)</i>
Tornberg, P., KTH	<i>Making Sense of Integrated Planning: Challenges to Urban and Transport Planning Processes in Sweden (2011)</i>
World Economic Forum	<i>Most people around the world are overly pessimistic (2017)</i>